

Öğrenci Tercihlerinde Değişim

ZÜLEYHA SAYIN

Öğrenci Tercihlerinde Değişim

Ö Z E T

Günümüzde yükseköğretime erişim sorunu yerine yükseköğretimde arz-talep dengesindeki niteliksel değişim daha fazla öne çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda öğrenci tercihlerindeki değişim yakından izlenmesi gereken önemli bir konu hâline gelmiştir. Tercihlerdeki değişim ve kontenjan sorunu, örgün öğretim, açık öğretim ve uzaktan öğretim türlerinin tümünde yaşandığı için sorunu bir bütün olarak ele almanın gerekliliği dikkat çekmektedir. Bu çalışmada öncelikle veriye dayalı olarak yükseköğretimde mevcut durum ortaya konulmaktadır. Daha sonra yükseköğretime başvuru, kontenjan ve yerleşme konusu ele alınmaktadır. Başvuru, kontenjan ve yerleşme konusu, örgün öğretim, açık öğretim ve uzaktan öğretim gibi öğrenim türlerine ve mezun olunan lise türüne göre ayrı başlıklarda incelenmektedir. Çalışma, sorunların sınıflandırılması ve çözümüne yönelik politika önerileri ile sona ermektedir.

Atıf: Sayın Z. (2019). *Öğrenci Taleplerinde Değişim* (Politika Notu: 2019/11). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.

Y A Z A R H A K K I N D A

Züleyha Sayın, lisans ve yüksek lisansını işletme alanında yaptı. Medya ve akademik alanda eğitim programlarının hazırlanmasında görev aldı. Sivil toplum kuruluşlarında genel koordinatör olarak görev yaptı. 2014 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler "Toplumsal Projeler Yönetim Organizasyonu"ndan "Sosyal Sorumluluk Kapsamında Gıda Bankacılığı Sistemi ve Bir Uygulama" adlı tezi ile mezun oldu. 2014 yılında Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mehmet Emin Okur ile birlikte hazırladığı "Sosyal Sorumluluk Modeli Olarak Gıda Bankacılığı" adlı kitabı yayınlandı. 2015 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi "İşletme" bölümünde "Yönetim Organizasyon ve Örgütsel Davranış" alanında başladığı doktora eğitimine devam etmektedir. Kurumsal Yönetim Akademisinde araştırmacı olan Sayın, eğitim projelerinde görev almakta aynı zamanda bir sivil toplum kuruluşunda stratejik planlama uzmanı olarak görevine devam etmektedir.

İLKE Vakfı pek çok hayır kuruluşunu kurmuş ve destek olmuş iradenin çalışmalarını derinleştirmek amacıyla 2010 yılında kurduğu bir çatı kuruluştur. İLKE, ilk günden itibaren yaptığı nitelikli çalışmalarla toplumu her açıdan geliştirmeyi kendisine şiar edinmiştir. Bu çalışmalarına Türkiye'nin geleceğinin oluşumuna katkı yapmak hedefiyle "Geleceğin Türkiye" Projesini eklemiştir. Proje kapsamında sekiz ana başlıkta ilgili alanlarda yetkin uzmanlara araştırma raporları hazırlanmaktadır. Ayrıca Türkiye ve Dünya meselelerini analiz edip; bütünlüklü, odaklı, uygulanabilir öneriler içeren politika notu serisi yayımlanmaktadır. "Öğrenci Tercihlerinde Değişim" isimli bu politika notu, Geleceğin Türkiye raporları bağlamında hazırlanan ikinci politika notudur.

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul Telefon: +90 216 532 63 70 E-posta: bilgi@ilke.org.tr Web: ilke.org.tr

© Tüm hakları saklıdır. İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı'nın yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı'nı bağlamaz.

Giriş

Dünyada yükseköğretim alanındaki gelişmeler ve ülkemizde yükseköğretimin sorunları, bu meseleyi yeniden ve gelecek odaklı bir yaklaşımla ele almayı gerektirmektedir. Günümüzde yükseköğretime erişim sorunu yerine yükseköğretimde arz-talep dengesindeki niteliksel değişim daha fazla öne çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda öğrenci tercihlerindeki değişim yakından izlenmesi gereken önemli bir konu hâline gelmiştir.

Yükseköğretimle ilgili veriler incelendiğinde gerileyen talep, boş kontenjan, kayıt yenilememe, kayıt dondurma gibi sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle öğrenci tercihleri ile yakından ilgili olan boş kontenjan sorunu son yıllarda artış göstermektedir. Boş kontenjan sorunu, birbirine çok yakın bölümler, mezuniyet sonrası istihdam imkânı, belli programlarda yığılmalar gibi meseleler ile de yakından ilgilidir. Kontenjanların dolmaması sorunu, adayların eğitim kalitesini sorgulamaya ve ilgili bölümlerde nitelikli bir eğitim alarak mezun olabileceğine olan inançlarının düşük olduğunu göstermektedir. Bu sorun aynı zamanda yükseköğretim sisteminde ve yükseköğretim kurumlarında gelecek projeksiyonuna göre planlama yapma, mesleki gelişmeleri takip etme ve yenilikleri programlara uyarlama gibi konulardaki eksikliklere de işaret etmektedir.

Üniversiteye başvuran öğrencilerin son yıllardaki tercihlerindeki değişim ve buna bağlı bölümlerdeki doluluk oranları, sistematik ve veriye dayalı biçimde incelenmesi gereken bir konudur. Son yıllarda artış gösteren ve millî servetin kaybı anlamına gelen boş kontenjan sorunu eğer önlem alınmazsa ilerleyen yıllarda daha da derinleşecek gibi

görünmektedir. Değişimi tetikleyen sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik nedenlerin belirlenmesi ve değişim ihtiyacının önceden tespit edilmesine yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir. Tercihlerdeki değişim ve kontenjan sorunu, örgün öğretim, açık öğretim ve uzaktan öğretim türlerinin tümünde yaşandığı için sorunu bir bütün olarak ele almanın gerekliliği dikkat çekmektedir. Sorunu çözüme kavuşturmak için öncelikle var olan tablonun iyi okunması ve tercihlerdeki değişim ve boş kontenjan sorununun ne anlama geldiğinin iyi bilinmesi gerekmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de yükseköğretim alanında yaşanan değişimlerin ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimlerden bağımsız okunması mümkün değildir. Yükseköğretim alanını etkileyen faktörlerdeki değişim ve bu alandaki gelişmeler, yükseköğretim meselesini bütünsel ve stratejik bir bakış açısıyla ele almayı gerektirmiştir. Erdoğan (2019) tarafından hazırlanan “Geleceğin Türkiye’de Yükseköğretim” raporunda, yükseköğretim alanında yapılması gereken değişim ve geleceğe hazırlık on iki temadan oluşan bir vizyon olarak ortaya konulmuştur. Bu vizyon içinde; “öğrenci tercihlerine cevap üretebilen bir yükseköğretim sistemi” ve “öğrenci-

Üniversiteye başvuran öğrencilerin son yıllardaki tercihlerindeki değişim ve buna bağlı bölümlerdeki doluluk oranları, sistematik ve veriye dayalı biçimde incelenmesi gereken bir konudur.

Son yıllarda artış gösteren ve millî servetin kaybı anlamına gelen boş kontenjan sorunu eğer önlem alınmazsa ilerleyen yıllarda daha da derinleşecek gibi görünmektedir.

lere değer katan bir eğitim ve öğrenme anlayışı” iki önemli tema olarak yer almıştır. Bu çalışmanın hareket noktası, bu iki temadan hareketle öğrenci tercihlerindeki değişime odaklanarak politika önerileri geliştirmektir.

Türkiye’de öğrenci tercihlerindeki değişim, yükseköğretim kurumlarında boş kontenjan, kayıt yenilememe ve devamsızlık gibi sorunlara yönelik çalışma sayısı ve bu konuda veri oldukça sınırlıdır. Bu çalışmanın hazırlanmasında Erdoğan (2019), Gür, Çelik ve Yurdakul (2018), Erkut (2018, 2019) ve Arkan (2018, 2019) faydalanılan kaynaklar olmuştur. Çalışma ile ilgili veriler ise MEB, ÖSYM ve Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verisinden temin edilmiştir.

Bu çalışmada öncelikle veriye dayalı olarak yükseköğretimde mevcut durum ortaya konulmaktadır. Daha sonra yükseköğretime başvuru, kontenjan ve yerleşme konusu ele alınmaktadır. Başvuru, kontenjan ve yerleşme konusu, örgün öğretim, açık öğretim ve uzaktan öğretim gibi öğrenim türlerine ve mezun olunan lise türüne göre ayrı başlıklarda incelenmektedir. Çalışma, sorunların sınıflandırılması ve çözümüne yönelik politika önerileri ile sona ermektedir.

Mevcut Durum

Türkiye’de üniversite, fakülte, bölüm, program ve araştırma merkezlerinde büyüyen bir tablo söz konusudur. Bu niceliksel büyümenin sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmelerden bağımsız okunması mümkün değildir. Yüksekokul sayısı, enstitü sayısı, araştırma ve uygulama merkezleri, program ve bölüm sayıları gibi her bir başlık, kendi özelinde değişkenlerle birlikte analiz edilmelidir.

Türkiye’de yükseköğretim sistemi son yıllarda önemli bir niceliksel büyüme göstermiştir. Üniversite sayısı, öğrenci ve öğretim elemanı sayısındaki büyüme dikkat çekicidir. Nicel göstergeler, ülkemizin dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer aldığını gösterse de bu büyümenin niteliksel bir dönüşüme ihtiyacı olduğu açıktır.

1981 yılında 24 olan üniversite sayısı bugün 129 devlet, 72 vakıf, 5 meslek yüksekokuluna ulaşmıştır. 1984 yılında 20.333 öğretim elemanı ve 322.320 öğrenci varken bugün 166.101 öğretim elemanı ve 3.859.571’i açık öğretim olmak üzere toplam 7.740.502 öğrenci bulunmaktadır.

Yükseköğretimde nicel büyümenin dışında kurumlarının işlevselliği, arz ve talebin uyumu, öğrenci tercihleri gibi meseleler öne çıkmaktadır. Hızlı hareket edebilen, proaktif, değişim kabiliyeti yüksek bir kurumsal yapı arzı şekillendirirken sosyal, ekonomik, teknolojik göstergeleri ve adayların beklentilerini dikkate alan bir süreç, adayların bilinçli tercih yapabilmesine olanak tanıyan bir sistem daha iyi bir yükseköğretim yapılanması anlamına gelecektir.

Tablo 1. Temel Göstergeler Bakımından Üniversitelerin Durumu

Gösterge	Devlet	Vakıf	Vakıf MYO	Toplam
Üniversite Sayısı	129	72	5	206
Fakülte Sayısı	1.362	456	0	1.818
Yüksekokul Sayısı	354	106	0	460
MYO Sayısı	890	106	5	1001
Enstitü Sayısı	493	209	0	702
Araştırma Uygulama Merkezi Sayısı	2.721	652	3	3.376
Bölüm Sayısı	15.071	3.128	83	18.282
Program Sayısı	15.563	9.645	391	25.599
Anabilim Dalı Sayısı	25.589	2.452	0	31.041
Bilim Dalı Sayısı	7.443	601	0	8.044
Yüksek lisans Programı Sayısı	10.061	2.425	0	12.486
Doktora Programı Sayısı	4.941	500	0	5.441
Sanatta Yeterlilik Programı Sayısı	120	15	0	135

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

Tablo 2. Yükseköğretimde Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları

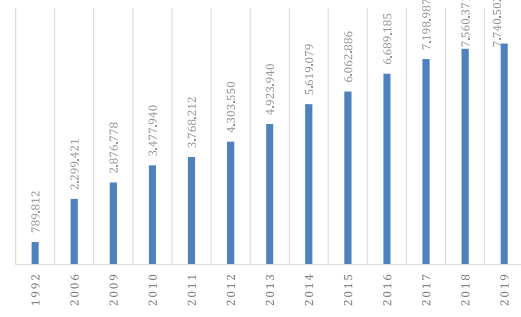
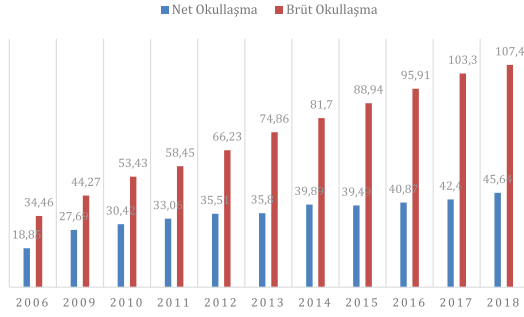
Gösterge	Devlet	Vakıf	Vakıf MYO	Toplam
Toplam Öğrenci Sayısı* (2017-2018)	2.846.696	595.116	10.712	3.859.571
Toplam Öğrenci Sayısı (2018-2019)	7.134.674	595.116	10.712	7.740.502
Uluslararası Öğrenci Sayısı (2017-2018)	102.397	22.734	7	125.138
Öğretim Elemanı Sayısı	141.348	24.358	395	166.101

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 04.05.2019).

*Açık öğretim hariç

İLKE POLİTİKA NOTU

Öğrenci Tercihlerinde Değişim

Tablo 3. Türkiye’de Yükseköğretim Net ve Brüt Okullaşma Oranları

Kaynak: MEB İstatistikleri (Erişim Tarihi: 10.10.2018).

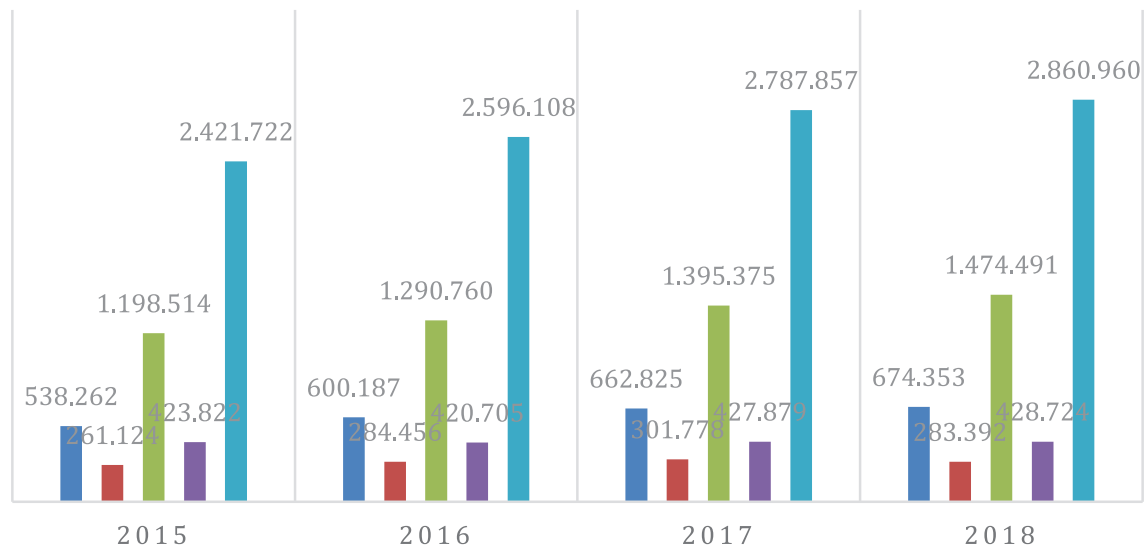
Tablo 4. Yıllara Göre Öğrenci Sayılarında Değişim

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 17.05.2019).

2006 ve 2018 yılları arası dikkate alındığında Türkiye’de okullaşma oranlarında önemli artış gözlemlenmektedir. 2006 yılında 18,85 ile başlayan net okullaşma oranı, 2018 yılında 45,64 iken 34,46 ile başlayan brüt okullaşma oranı ise 107,42’ye kadar ulaşmıştır. Ulaşılan sayılar Türkiye’deki okullaşma oranında artışın önemli bir göstergesidir. Benzer şekilde 1992 yılından 2019 yılına kadar öğrenci sayılarında açık öğretim öğrencileri de dâhil olmak üzere 10 katlık bir artış görülmektedir.

Öğrenci Sayıları

■ Ön Lisans Birinci Öğretim ■ Ön Lisans İkinci Öğretim ■ Lisans Birinci Öğretim
■ Lisans İkinci Öğretim ■ Toplam

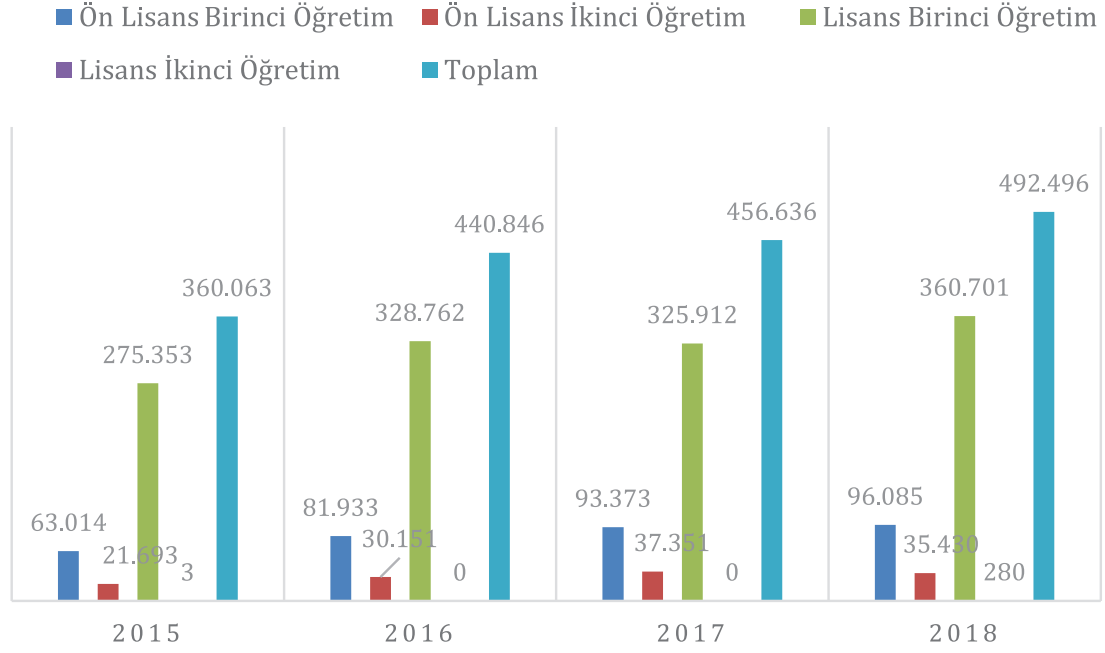

Tablo 5. Örgün Eğitimde Devlet Üniversitelerinde Öğrenci Sayısı

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 04.05.2019).

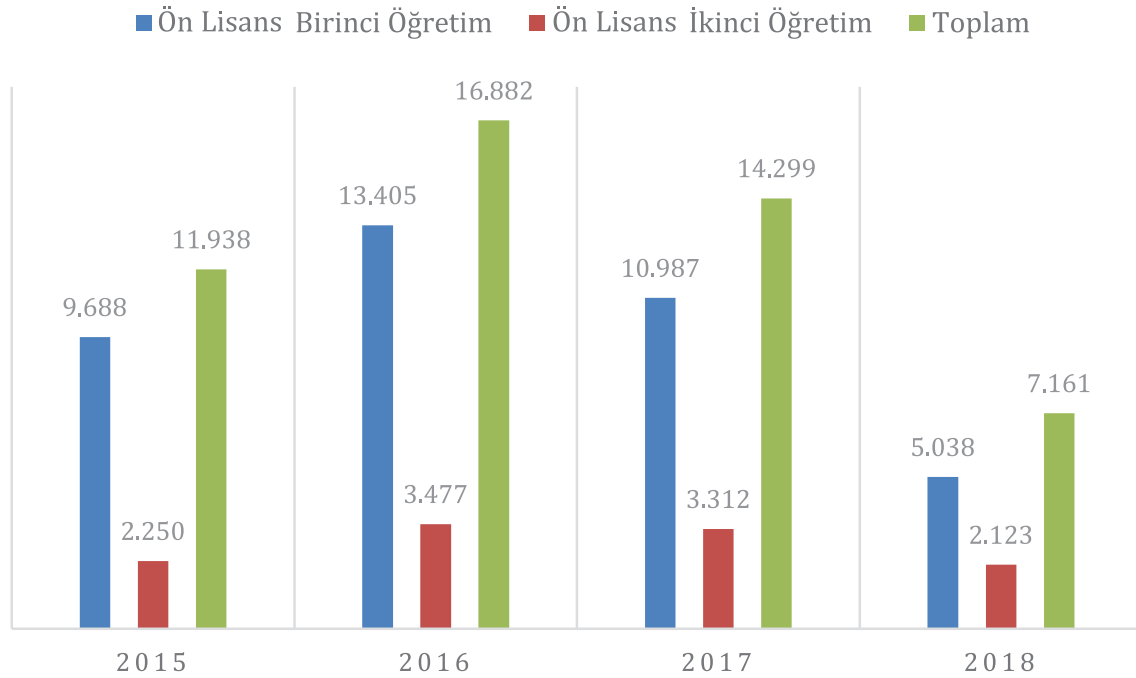
İLKE POLİTİKA NOTU

Öğrenci Tercihlerinde Değişim

Tablo 6. Örgün Eğitimde Vakıf Üniversitelerinde Öğrenci Sayısı

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 04.05.2019).

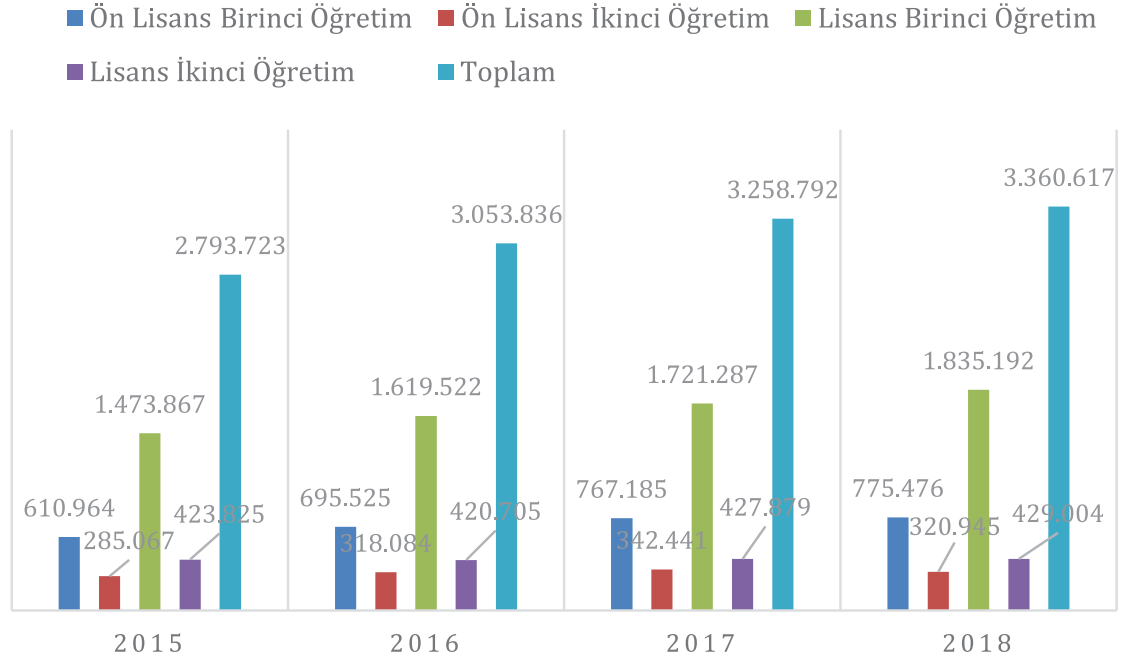

Tablo 7. Örgün Eğitimde Vakıf MYO Öğrenci Sayısı

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 04.05.2019).

İLKE POLİTİKA NOTU

Öğrenci Tercihlerinde Değişim

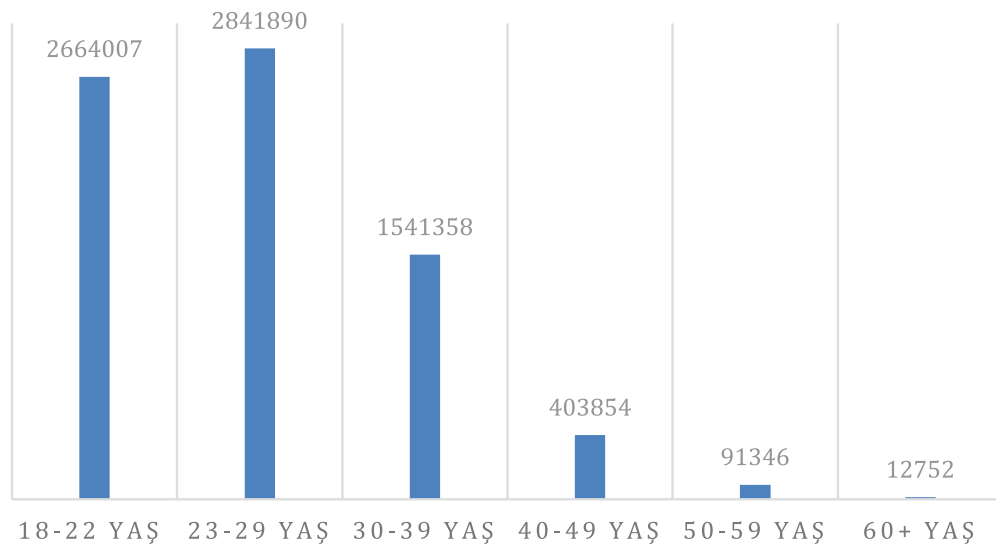

Tablo 8. Örgün Eğitimde Toplam Öğrenci Sayısı

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 04.05.2019).

Öğrenci sayıları incelendiğinde ağırlığın devlet üniversitelerinde olduğu görülmektedir. Devlet üniversitelerinin gerisinde olan vakıf üniversitelerinde de öğrenci sayısı her yıl artış göstermektedir. Devlet üniversitelerinde toplam 7.740.502 öğrenci bulunurken bu sayının yarıdan fazlası açık öğretime kayıtlı bulunmaktadır. Örgün eğitimde en fazla öğrenci lisansta yer almaktadır.

Yaşlara Göre Öğrenci Sayıları

Tablo 9. Yaşlara Göre Öğrenci Sayıları Toplamı (2017-2018)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.10.2018).

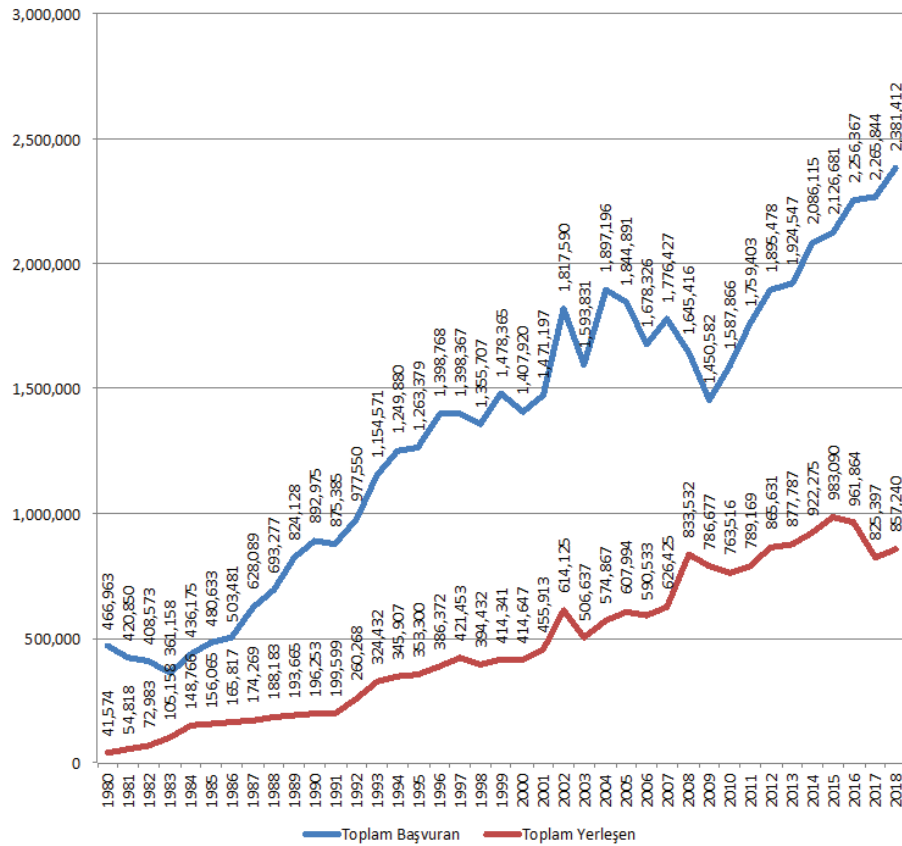
Yaşlara göre öğrenci sayıları toplamına bakıldığında en yüksek toplamın 23-29 yaş aralığında olduğu görülmektedir. 30-39 yaş aralığında yarıya düşen öğrenci sayıları toplamı, daha ileriki yaşlarda daha hızlı bir düşüş yaşamıştır.

Ön lisans düzeyinde yaşlara göre öğrenci sayıları incelendiğinde 18-22 yaş aralığında örgün öğretimin, 23 yaş ve sonrasında açık öğretimin fazla oluşu dikkat çekmektedir.

Lisans düzeyinde yaşlara göre öğrenci sayıları incelendiğinde 18-22 yaş aralığında örgün öğretimde, 23 yaş ve sonrasında açık öğretimde en fazla öğrencinin bulunduğu görülmektedir. Örgün öğretimde bulunan öğrenci sayısı 18-29 yaş aralığında belirgin bir düzeyde olmasına rağmen ileriki yaşlarda bu sayının hızlı düşüş yaşadığı görülmektedir.

Başvuran Adaylar

Son on yıldaki hızlı büyümeyle birlikte yükseköğretimde de başvuran aday ve yerleşen aday sayılarında önemli bir artış görülmektedir. Ancak özellikle son birkaç yıldır başvuran aday sayısı ve yerleşen aday sayılarında önemli bir değişim yaşanmaktadır. Yaşanan bu değişimle birlikte kontenjanların dolmaması ve bazı bölümler için doluluk oranlarının her yıl düşmesi gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 10. Yükseköğretime Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları (1980-2018)

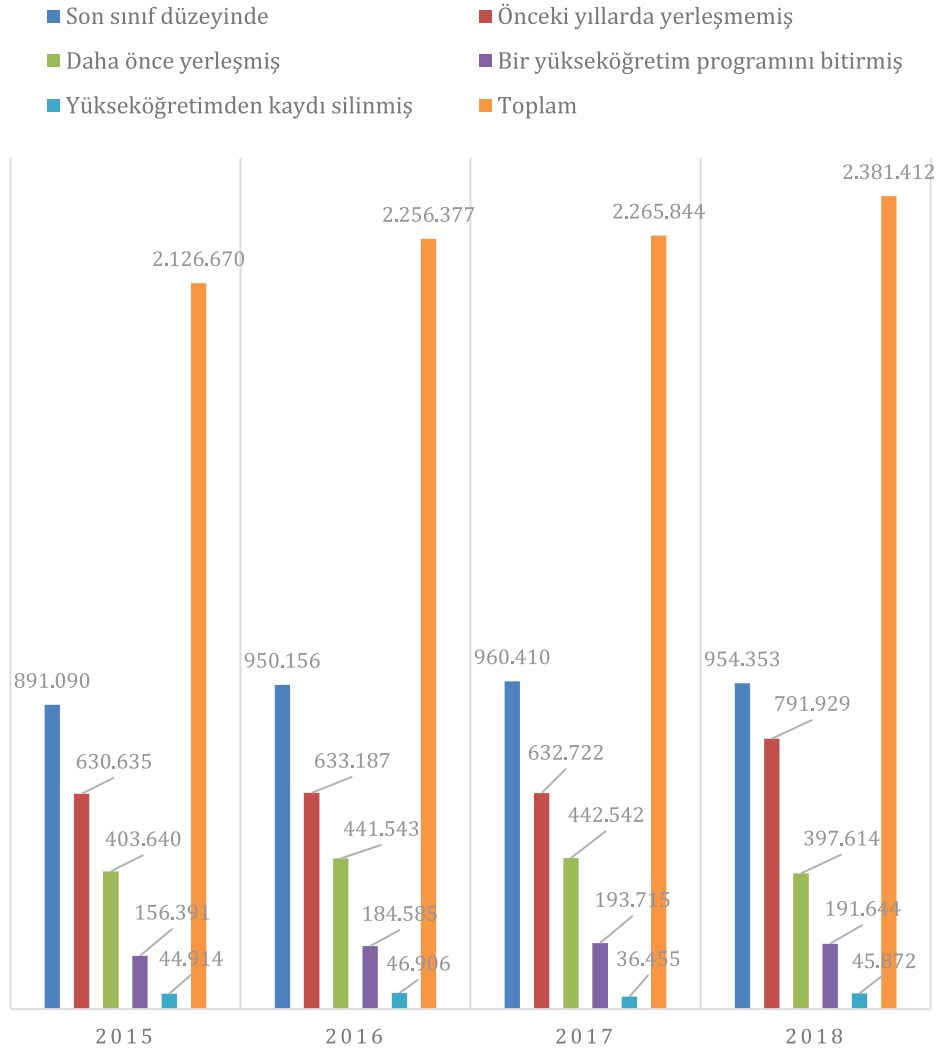
*Not: Toplam yerleşen sayılarına ek yerleştirme dâhil değildir.

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

Tablo 10'da 1980-2018 yılları arasında toplam başvuran ve toplam yerleşen sayıları verilirken artış açıkça gözlemlenmekle birlikte son yıllarda başvuran aday sayısı artmasına rağmen yerleşen aday sayısında da düşüş görülmektedir. 2018 yılına gelindiğinde 1.524.172 kişinin çeşitli sebepler nedeniyle yerleşemediği görülmektedir.

Özellikle talebin gerilemesinde üniversite kapasite arzının doygunluğa ulaşması, kapasite planlamasının iyi yapılmaması, adayların günümüz şartlarını değerlendirerek tercih yapması, eğitim sistemindeki değişiklikler sebebiyle adayların tercih hataları yapması, puan türleri sıralamalarındaki birleştirilmeler, araya başka adayların girmesi (sayısalcılar gibi) sonucu barajın etkilenmesi, adayların iş garantili bölümleri seçme eğiliminde olması gibi etkenler sıralanabilir (Erkut, 2019).

Boş kontenjan sorununa YÖK, araştırma üniversiteleri belirleyerek, talebin düştüğü programları kapatarak, yüksek lisans ve doktora bursları vererek çözüm getirmeye çalışsa da sayılardaki artış söz konusu müdahalelerin yeterli olmadığı sonucunu vermektedir (Arkan vd., 2018).

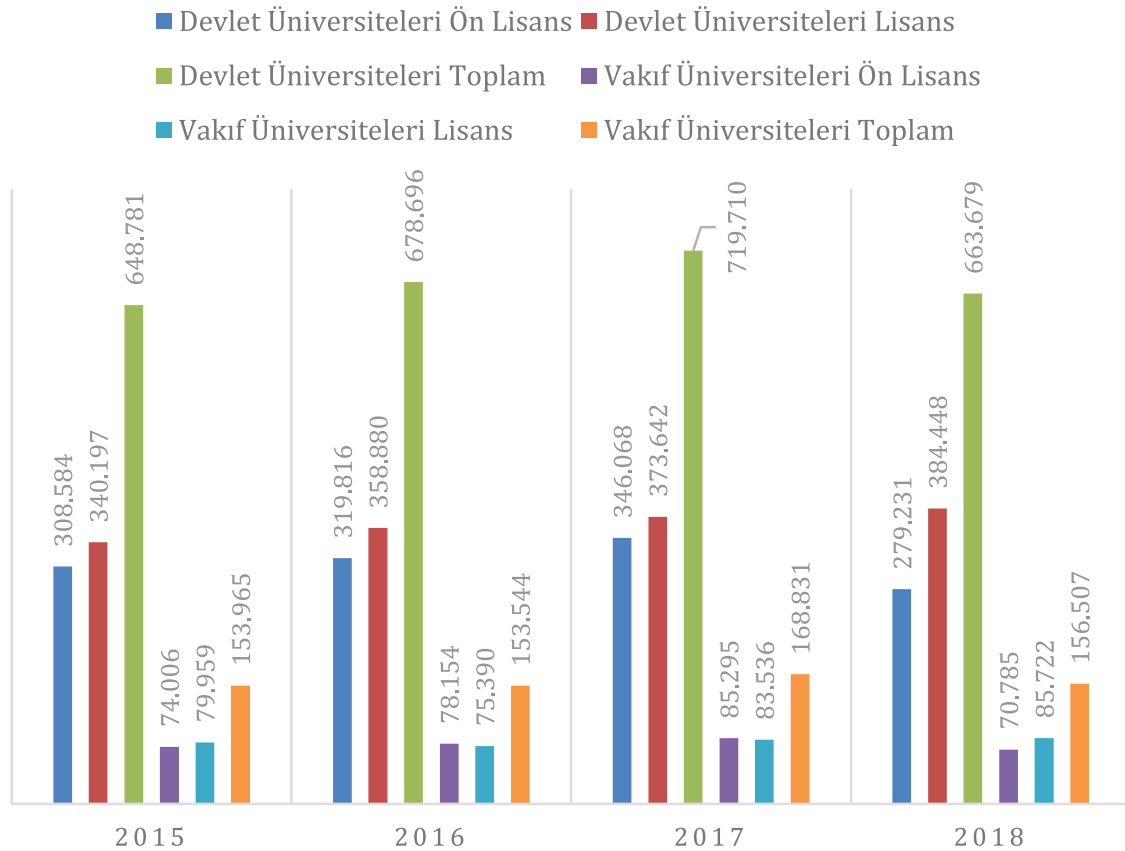
Tablo 11. ÖSYS'ye Başvuran Aday Sayısı

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

ÖSYS'ye başvuran aday sayısında 2015-2018 yılları aralığına bakıldığında son sınıf düzeyinde olanlar en yüksek sayıya sahiptir. Daha sonra sırasıyla önceki yıllarda yerleşmemiş, daha önce yerleşmiş, bir yükseköğretim programını bitirmiş aday sayıları gelmektedir. En az sayıya sahip olan aday sayısı ise yükseköğretimden kaydı silinmiş olan adayların sayılarıdır. Tabloda dikkat çeken iki husustan biri, önceki yıllarda yerleşmemiş adayların 2018 yılında artması diğeri de daha önce yerleşmiş adayların sayısının azalmasıdır. Genel toplama bakıldığında 2015 yılında 2.126.670 olan ÖSYS'ye başvuran aday sayısı 2018 yılında 2.381.412'ye yükselmiştir. 2018 yılında ikinci bölüm okuyanların sayısı ise 589.258 olarak görülmektedir. Bu sayı, öğrencilerin kayıtlı bulundukları programdan memnun olmadıkları ve açık öğretim fakültesinde okuyan öğrencinin örgün eğitim görme talebi şeklinde yorumlanabilir (Arkan vd., 2018).

Daha önceki yıllarda yerleşmemiş adayların son sınıf düzeyindeki adaylardan fazla oluşu, adayların istedikleri bölüme girmek için yeniden üniversite sınavına hazırlandıkları sonucunu vermektedir.

Örgün Eğitimde Kontenjan

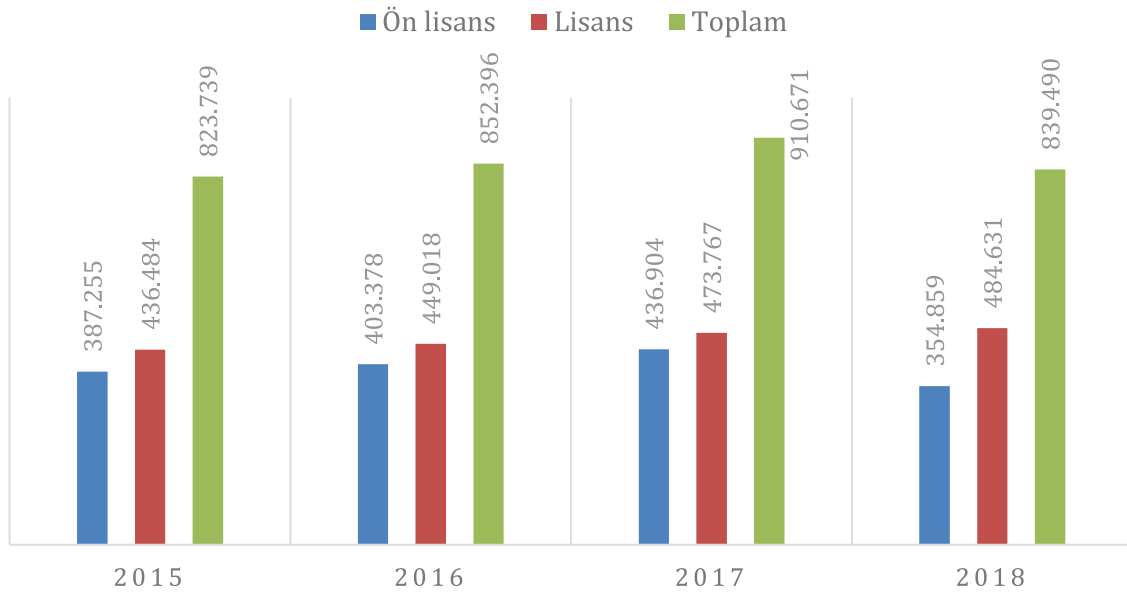
Tablo 12. Örgün Eğitim Devlet ve Vakıf Üniversiteleri Kontenjanları

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

Örgün eğitimde devlet üniversiteleri kontenjanlarında 2015, 2016, 2017 yılları arasında paralel düzeyde eşit bir artış gözlenirken 2018 yılında lisans kontenjanları bir miktar artmış fakat ön lisans kontenjanlarında bir düşüş görülmüştür. 2017 yılında 373.642 olan lisans kontenjan sayısı 10.806'lık bir artışla 2018 yılında 384.448'e yükselirken 2017 yılında 346.068 olan ön lisans kontenjan sayısı 66.837'lik bir düşüşle 2018 yılında 279.231'e gerilemiştir. 2015-2018 yılları arasında 14.898'lük bir artış yaşanmış, 2015 yılında ön lisans ve lisans düzeyinde 648.781 olan örgün eğitim devlet üniversiteleri kontenjanları 2018 yılında 663.679 olmuştur.

Örgün eğitimde vakıf üniversiteleri kontenjanlarında ön lisans düzeyinde 2015 yılında 74.006 olan kontenjan sayısı 11.829 artarak 2017 yılında 85.295'ye ulaşmış, 2018 yılına gelindiğinde 14.510'luk bir düşüşle 70.785'e gerilemiştir. Örgün eğitimde vakıf üniversiteleri kontenjanları her yıl iniş-çıkışlı bir süreç yaşamış, 2015 yılında 153.965 olan kontenjan sayısı 2018 yılında 156.507 olmuştur.

2015-2018 yılları arasında örgün eğitimde K.K.T.C üniversiteleri kontenjanları, ön lisans düzeyinde 2017 yılına kadar artmış, 2018 yılında bir düşüş yaşanmıştır. Lisans düzeyinde kontenjan sayılarında dalgalı bir seyir dikkat çekmektedir. Lisans düzeyinde 2018 yılında 13.038 olan sayı, ön lisans düzeyinde 4.763'tür. 2018 yılında örgün eğitimde diğer ülkelerdeki üniversitelerin kontenjanlarında da lisans düzeyinde 1.423, ön lisans düzeyinde ise 80'dir.

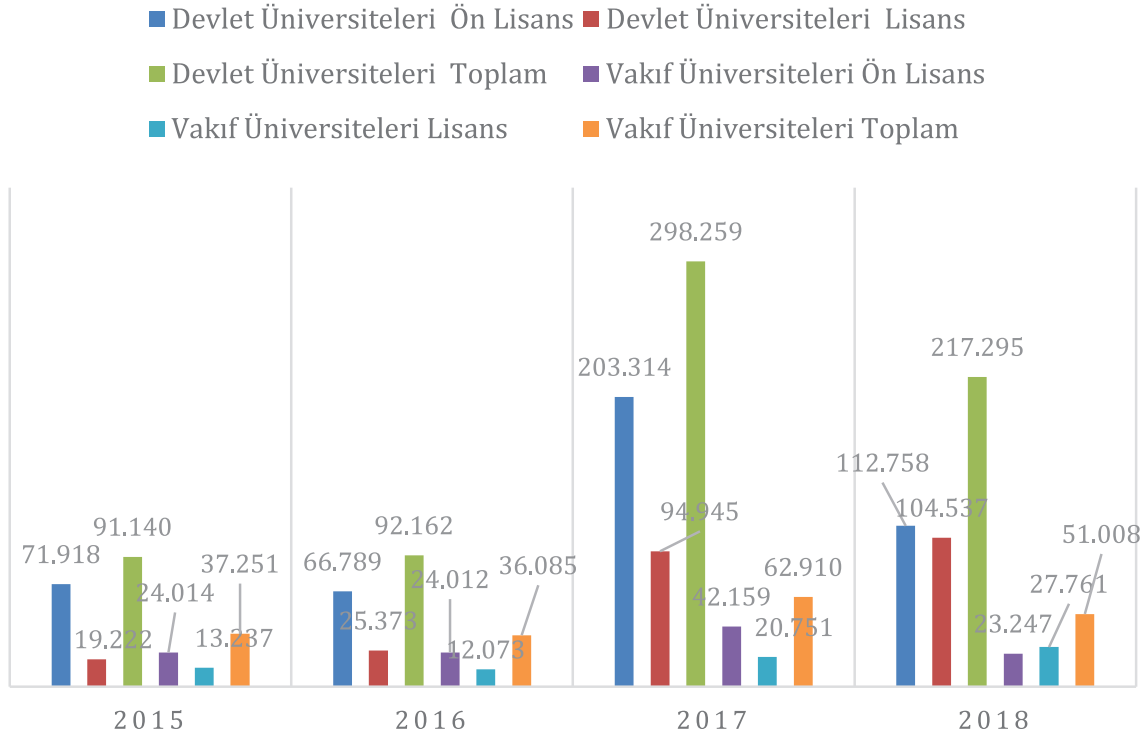

Tablo 13. Örgün Eğitimde Toplam Kontenjan

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

Örgün eğitimde toplam kontenjanlara bakıldığında ön lisans ve lisans düzeyinde 2015-2017 yıllarında benzer bir artış görülmüş, 2018 yılına gelindiğinde ise lisans 10.864 artış göstererek 484.631'e ulaşmış, ön lisans kontenjan sayısı 82.045'lik bir düşüşle 354.859'a gerilemiştir.

Örgün Eğitimde Ek Yerleştirme Kontenjanı

Tablo 14. Örgün Eğitim Devlet ve Vakıf Üniversiteleri Ek Yerleştirme Kontenjanı

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

*2018 verisi açık öğretim dâhil şeklinde verilmiştir.

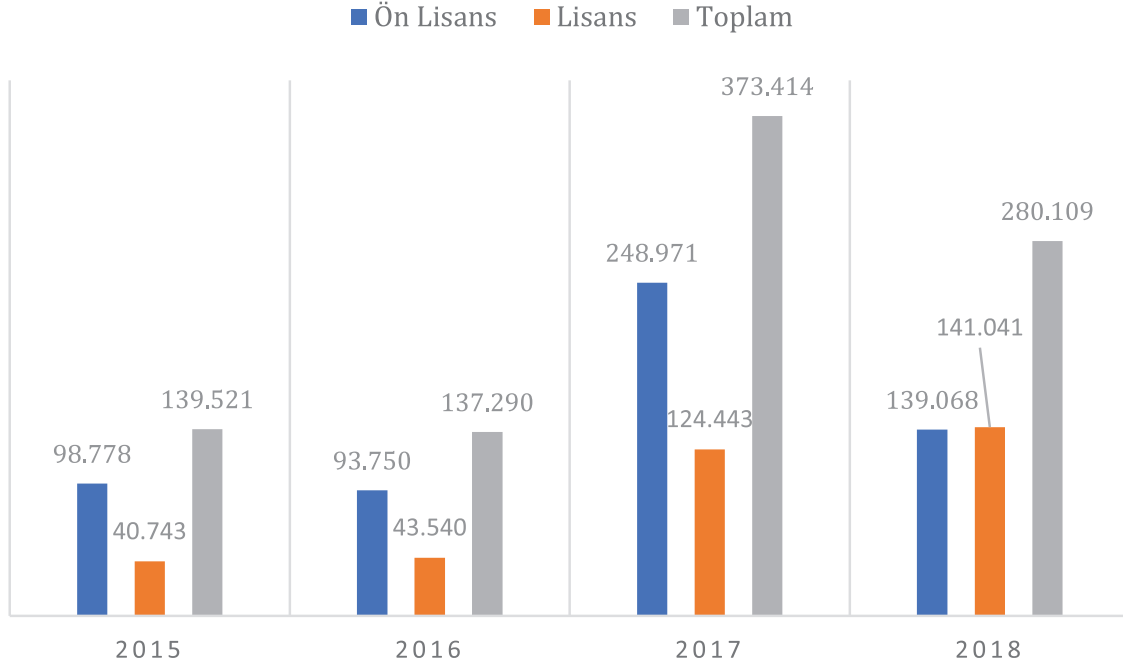
Örgün eğitim, devlet üniversiteleri ek yerleştirme kontenjanında 2015 yılında lisans 19.222 iken ön lisans ek kontenjanı, lisansın üç katı seviyelerinde 71.918'dir. Ön lisans ek kontenjanı 2016 yılında azalmış 66.789 olmuş, 2017 yılında hızlı bir yükselişle 203.314'e çıkmış, 2018'de yeniden bir azalmayla birlikte 112.758'e gerilemiştir. Lisans düzeyinde ek kontenjanlarda 2017 yılına kadar artış yaşanmış ve 94.945'e yükselmiştir. Lisans ek kontenjanlarında, ön lisans ek kontenjanına benzer şekilde 2016 yılından 2017 yılına geçişte 69.572'lik hızlı artış dikkat çekmektedir.

2015 yılında örgün eğitim vakıf üniversiteleri ek yerleştirme kontenjanında lisans 13.237, ön lisans 24.014, 2018 yılına gelindiğinde lisans 27.761, ön lisans 23.247 sayısına ulaşmıştır. 2015, 2016, 2017 yılında ön lisans ek yerleştirme kontenjanı fazlayken 2018 yılına gelindiğinde tablo tersine dönmüş, lisans ek yerleştirme kontenjanının daha fazla olduğu görülmüştür.

2018 yılında örgün eğitim K.K.T.C üniversiteleri ek yerleştirme kontenjanı lisans düzeyinde 2018 yılında 8.124, ön lisans düzeyinde 3.052, örgün eğitimde diğer ülkelerdeki üniversitelerin ek yerleştirme kontenjanında lisans 619, ön lisans 11 olduğu görülmektedir.

İLKE POLİTİKA NOTU

Öğrenci Tercihlerinde Değişim

Tablo 15. Örgün Eğitimde Toplam Ek Yerleştirme Kontenjanı

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

*2018 verisi açık öğretim dâhil şeklinde verilmiştir.

Örgün eğitimde toplam ek yerleştirme kontenjanları incelendiğinde özellikle 2017 yılındaki hızlı bir yükseliş görülmektedir. 2017 yılında 248.971 olan ön lisans ek yerleştirme kontenjanı, 2018 yılında hızlı bir düşüşle 139.068'e gerilerken, 2017 yılında 124.443 olan lisans ek yerleştirme kontenjanı 16.598'lik bir artışla 141.041'e ulaşmıştır. Ek yerleştirme kontenjanlarında ön lisans sayılarının lisanstan daha fazla olması da dikkat çeken bir konudur. 2018 yılına gelindiğinde lisans ve ön lisans ek yerleştirme kontenjanları birbirlerine oldukça yaklaşmıştır.

Lise Okul Türlerine Göre Yerleşme

Tablo 16. Tercih Yapma Hakkına Sahip Olan ve Tercih Yapan Aday Sayıları

	2016		2017		2018		Toplam
	Lise	Meslek Lisesi	Lise	Meslek Lisesi	Lise	Meslek Lisesi	
Tercih Yapma Hakkı							
Olanlar (Sınavsız Geçiş Dâhil)	1.171.886	785.740	1.117.626	729.254	1.069.953	679.191	5.553.650
Tercih Yapanlar	759.424	610.583	627.850	366.916	715.058	491.753	3.571.584

Kaynak: ÖSYM (Erişim Tarihi: 05.06.2019).

Tablo 17. Lise Okul Türlerine Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları

Okul Türü	YKS'ye Başvuran Aday Sayısı	Yerleşen			
		2018			
	2018	Lisans	Ön Lisans	A.Ö.F.	Toplam
Lise	423.271	37.984	48.147	54.731	140.862
Lise (Yabancı Dil Ağırlıklı)	8.595	1.580	952	977	3.509
Özel Lise	158.135	49.701	18.268	2.207	70.176
Anadolu Lisesi	539.092	159.634	62.245	9.512	231.391
Yabancı Dilde Eğitim Veren Özel Lise	75.912	30.370	6.395	1.208	37.973
Fen Lisesi	32.539	16.780	311	94	17.185
Özel Fen Lisesi	8.496	4.877	131	54	5.062
Askeri Lise	759	239	49	26	314
Akşam Lisesi	58	2	2	7	11
Özel Akşam Lisesi	5.757	141	571	473	1.185
Sosyal Bilimler Lisesi	3.150	2.031	59	21	2.111
Spor Lisesi	4.540	58	359	87	504
Polis Koleji	294	107	19	3	129
Güzel Sanatlar Liseleri	5.996	195	514	154	863
Öğretmen Liseleri	26.770	11.658	1.807	695	14.160
İmam Hatip Liseleri	234.657	37.087	30.495	21.453	89.035
Ticaret Meslek Liseleri	88.558	5.223	15.129	8.581	28.933
Teknik Liseler	65.406	5.724	13.662	5.764	25.150
Endüstri Meslek Liseleri	144.818	4.053	18.248	11.894	34.195
Kız Meslek Liseleri	99.085	6.756	17.062	9.708	33.526
Sağlık Meslek Liseleri	89.263	9.684	19.800	8.659	38.143
Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri	10.129	693	2.105	1.069	3.867
Sekreterlik Meslek Liseleri	27	3	2	8	13
Astsubay Hazırlama Okulları	454	58	44	54	156
Diğer Meslek Liseleri	355.459	10.287	59.660	8.793	78.740
Diğer	192	20	1	26	47
Genel Toplam	2.381.412	394.945	316.037	146.258	857.240

Kaynak: ÖSYM (Erişim Tarihi: 05.06.2019).

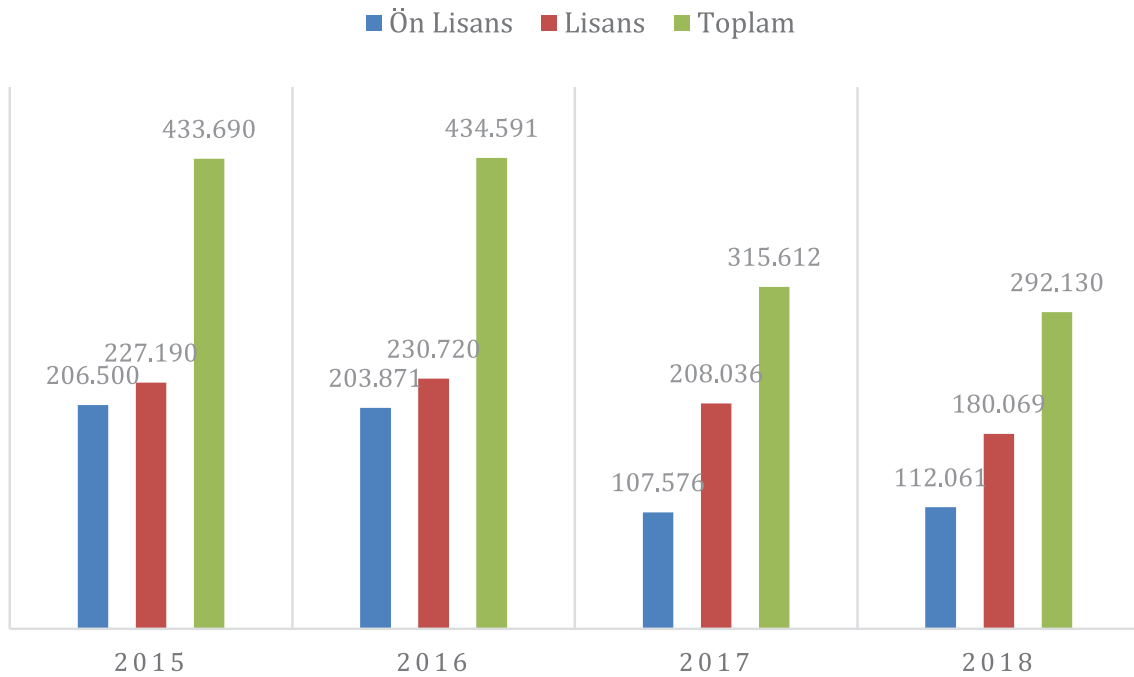
2018 yılında lise okul türlerine göre başvuran ve yerleşen aday sayıları incelendiğinde YKS'ye başvuran aday sayısı en fazla Anadolu lisesinde ardından sırasıyla lise, imam hatip liseleri, özel lise ve endüstri meslek liselerinde bulunmaktadır. Yabancı dilde eğitim veren, özel fen liseleri ve fen liseleri yarıya yakın öğrencisini lisansa yerleştirmiştir. Özel liselerin de üçte birlik bir yerleşme oranıyla 49.701 öğrencisini lisans düzeyinde yerleştirdiği görülmektedir. Sosyal bilimler lisesi, 2.031'lik bir

sayıyla yüksek bir yerleştirme oranına sahiptir. İmam hatip liseleri yüksek başvuran sayısına sahip olmasına rağmen lisans ve ön lisans 30 binler civarında öğrenci yerleştirmiştir.

Genel olarak 2018 ÖSYM verileri incelendiğinde lisans yerleşme oranlarında en başarılı olanların sosyal bilimler liseleri ve fen liseleri olarak görülürken Anadolu liselerinde de yerleşme oranı %29'dur. YKS'ye başvuran aday sayısının fazla olmasıyla dikkat çeken imam hatip liselerinde lisans yerleşme oranı %15 civarında kalmaktadır. Teknik ve meslek liselerinde yerleşme oranları lisanstan daha çok ön lisans düzeyinde yoğunlaşmaktadır. Meslek liselerinin mesleki beceriye odaklı eğitim vermesi lisanstan daha çok ön lisans yerleşme sebepleri arasında sayılabilir (Arkan vd., 2018).

Örgün Eğitimde Yerleşen Adaylar

Yükseköğretimde kontenjan ve yerleşme konusunda dikkat çekici bir durum da yeniden sınav girenler, bölüm değiştirenler ve ikinci üniversite okuyanlarda yaşanmaktadır. Bu alanda da bir artış söz konusudur. Bu durum yükseköğretimde çeşitliliğin arttığı ve yükseköğretimde talebin çeşitlendiği anlamına gelmektedir (Erdoğan, 2018).

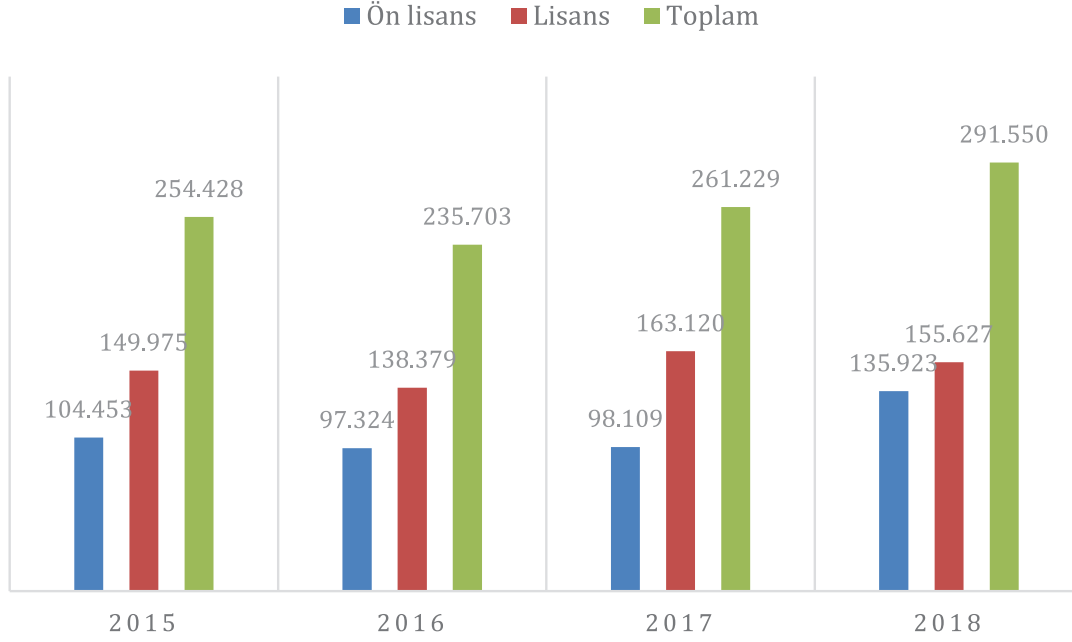
Tablo 18. Yerleşen-Son Sınıf Düzeyinde

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

Son sınıf düzeyinde yerleşen sayılarında lisans düzeyinde 2015 yılında 227.190 olan sayı artmış 2016 yılında 230.720 olmuş, 2017 yılında bir düşüşle 208.036'ya 2018 yılında ise yeniden bir düşüşle 180.069'a gerilemiştir. Ön lisans düzeyinde ise 2015 yılında 206.500 olan son sınıf düzeyinde yerleşen sayısı az bir düşüşle 203.871 olmuş, 2017 yılında hızlı bir düşüşle 107.576'ya gerilemiş, 2018 yılında yeniden yükselerek 112.061'e ulaşmıştır.

İLKE POLİTİKA NOTU

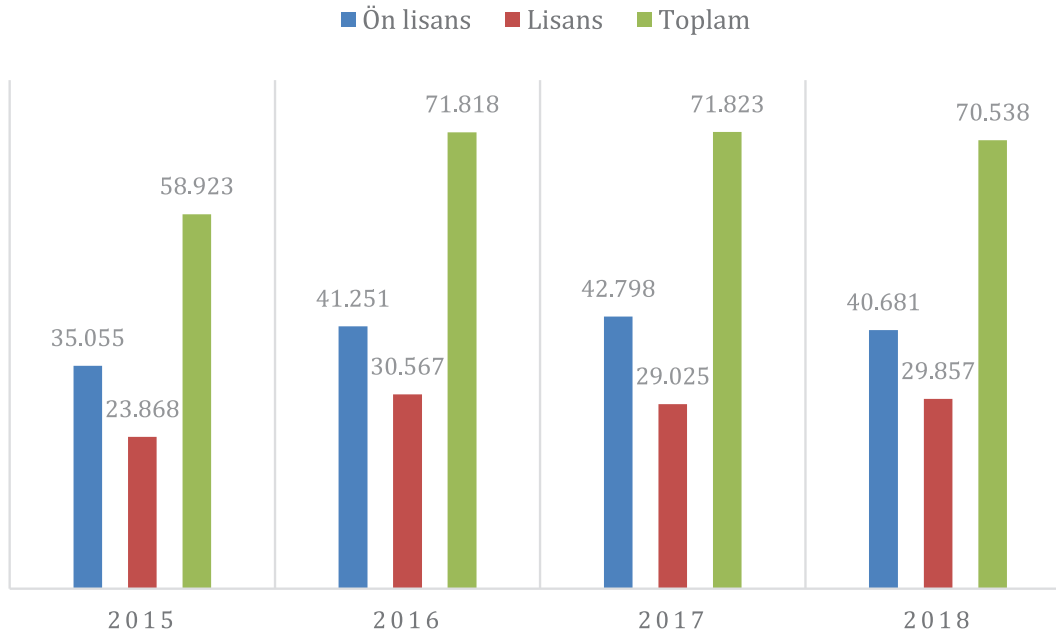
Öğrenci Tercihlerinde Değişim

Tablo 19. Yerleşen-Önceki Yıllarda Yerleşmemiş

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

Önceki yıllarda yerleşmemiş-yerleşen sayılarında 2015 yılında ön lisans 104.453, lisans 149.975 iken 2016 yılında ikisi de azalmış ön lisans 97.324, lisans 138.379 olmuştur. 2017 yılına gelindiğinde ön lisans 785'lik bir artışla 98.109, lisans 24.741'lik bir artışla 163.120'ye ulaşmıştır. 2018 yılında ön lisans sayısı daha fazla bir yükselişle 135.923'e ulaşırken aynı yıl lisans sayısı 155.627'ye gerilemiştir.

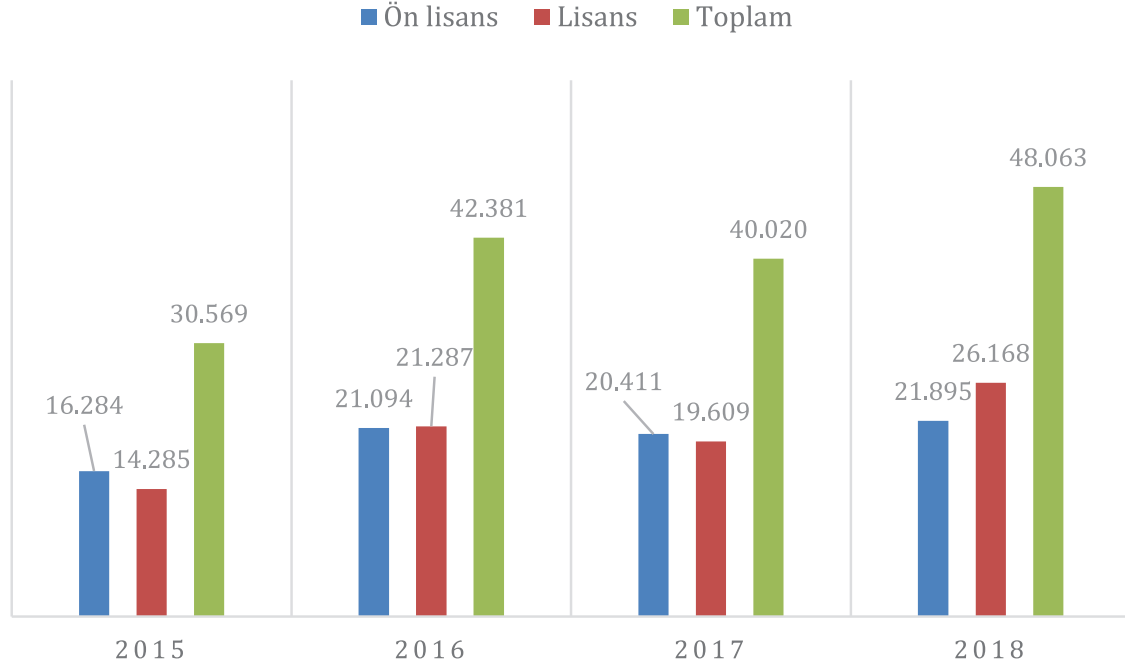
Tablo 20. Yerleşen-Daha Önce Yerleşmiş

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

İLKE POLİTİKA NOTU

Öğrenci Tercihlerinde Değişim

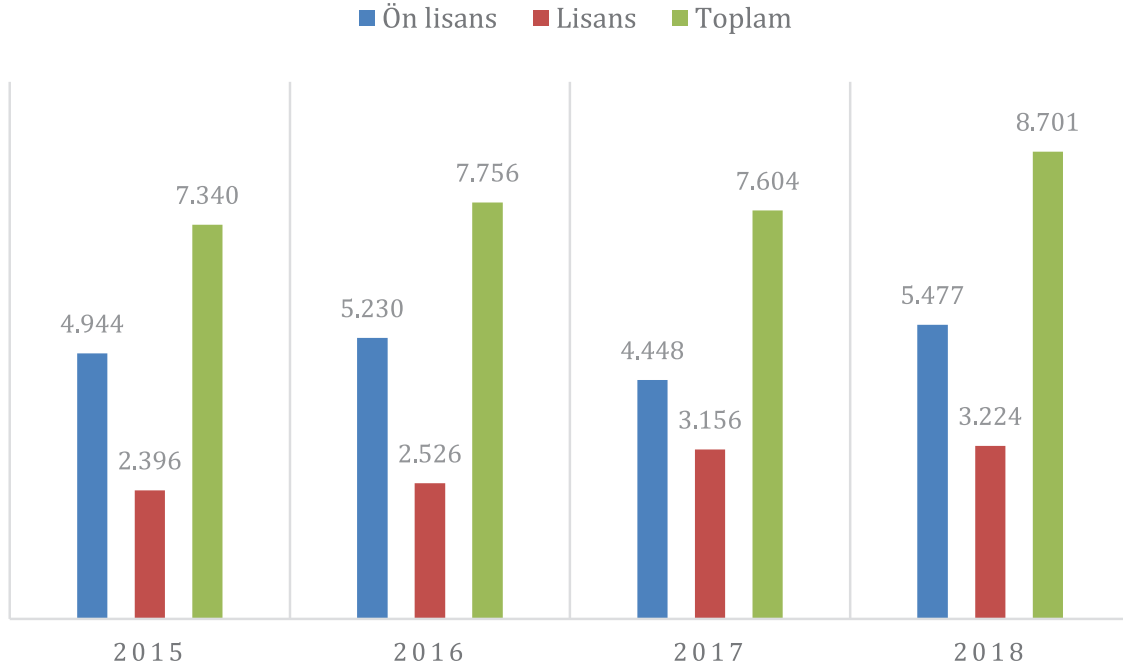
Daha önce yerleşmiş-yerleşen adayların sayısında ön lisansın sayısının lisanstan daha fazla olduğu görülmektedir. Daha önce yerleşmiş-yerleşen sayıları ön lisans düzeyinde 2017 yılına kadar artmış 2018 yılında düşmüştür. 2015 yılında 35.055 olan sayı 7.743 artarak 42.798'e ulaşmış, 2018 yılında 2.117 azalarak 40.681'e gerilemiştir. Lisans düzeyinde ise 2015 yılında 23.868 olan sayı 6.699 artarak 2016 yılında 30.567 olmuş, 2017 yılında düşmüş 29.025, 2018 yılında az bir yükselişle 29.857'ye ulaşmıştır.

Tablo 21. Yerleşen-Bir Yükseköğretim Programını Bitirmiş

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

Bir yükseköğretim programını bitirmiş adaylarda ön lisans ve lisans düzeyinde birbirine yakın sayılar dikkat çekmektedir. 2015 yılında ön lisans sayısı daha fazla olmakla birlikte 16.284, lisans sayısı 14.285'dir. 2016 yılında ön lisans-lisans arasındaki fark 193, 2017 yılında 802 olarak görülmektedir. 2018 yılında lisans, ön lisans sayısının önüne geçmiş, lisans 26.168'e, ön lisans 21.895'e yükselmiştir.

Tablo 22. Yerleşen-Yükseköğretimden Kaydı Silinmiş

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

Yükseköğretimden kaydı silinmiş-yerleşen sayılarında ön lisans lisanstan daha fazla görülmektedir. 2015 yılında ön lisans düzeyinde 4.944 olan sayı 2017 yılında 4.448'e düşmüş, 2018 yılında yeniden yükselerek 5.477 olmuştur. Lisans düzeyinde ise az da olsa her yıl bir artış görülmüş, 2015 yılında 2.396 olan sayı 2018 yılında 3.224'e ulaşmıştır.

Örgün Eğitimde Ek Yerleştirmede Yerleşenler

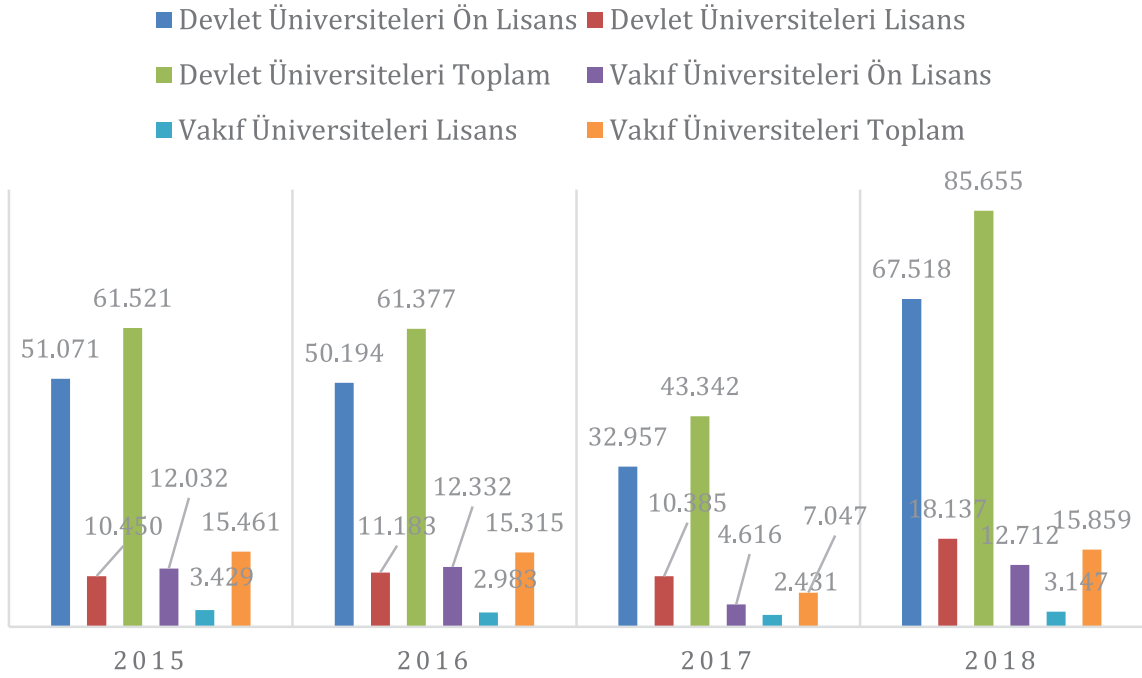
Devlet üniversitelerinde ek yerleştirme yerleşen sayılarında ön lisans sayısı 2016 yılında 50.194 iken hızlı bir düşüşle 2017 yılında 32.957'ye gerilemiş, 2018 yılında sayı iki katına çıkarak 67.518 olmuştur. Ek yerleştirmede lisansa yerleşen sayıları daha durağan bir seyir izlemiş sadece 2017-2018 aralığında 7.752'lik bir artış yaşanmıştır.

Vakıf üniversiteleri ek yerleştirmelerinde devlet üniversitelerine benzer bir süreç görülmektedir. 2016 yılında ön lisans yerleşen sayısı 12.332 iken 2017 yılında 4.616'ya düşmüş, 2018 yılında hızlı bir çıkışla yeniden 12.712'ye ulaşmıştır. Lisans düzeyinde ise 2015 yılında 3.429 olan sayı 2017 yılına kadar düşmüş, 2018 yılında yeniden yükselmiş 3.147 olmuştur.

K.K.T.C üniversiteleri ek yerleştirme yerleşen lisans sayılarına bakıldığında da 2018 yılında 640, ön lisans 808, diğer ülkelerdeki üniversitelerde ek yerleştirmelerde yerleşen sayıları ise lisans 33, ön lisans 11'dir.

İLKE POLİTİKA NOTU

Öğrenci Tercihlerinde Değişim

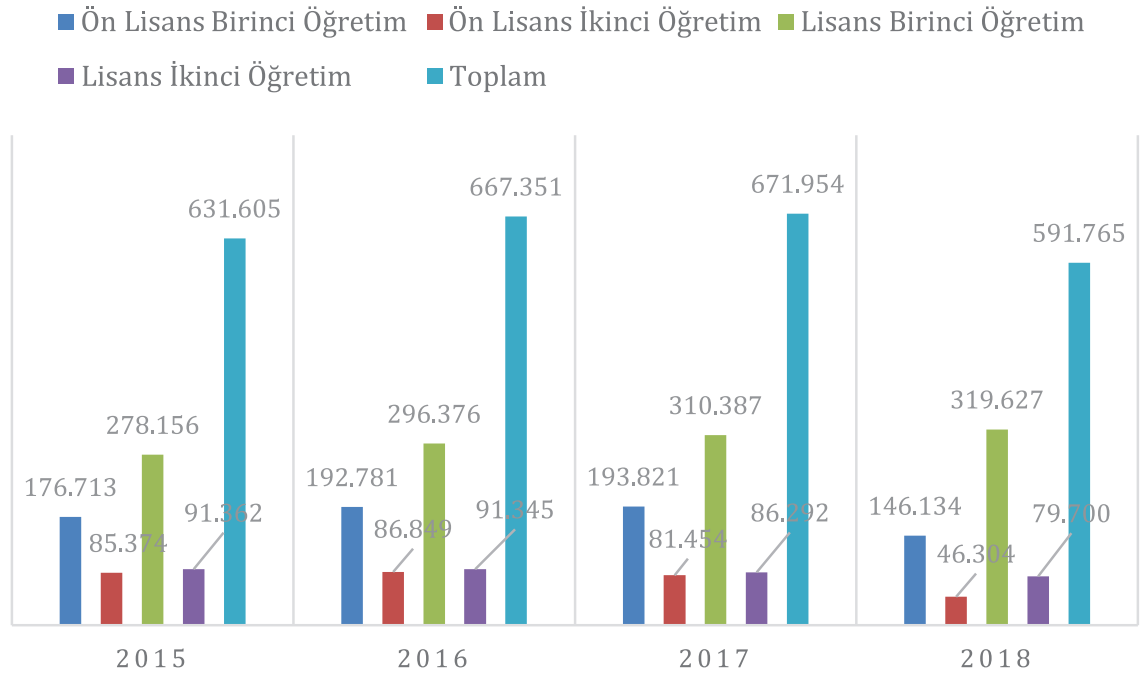

Tablo 23. Ek Yerleştirme Yerleşen, Devlet ve Vakıf Üniversiteleri

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

*2018 verilerine açık öğretim dâhil edilmiştir.

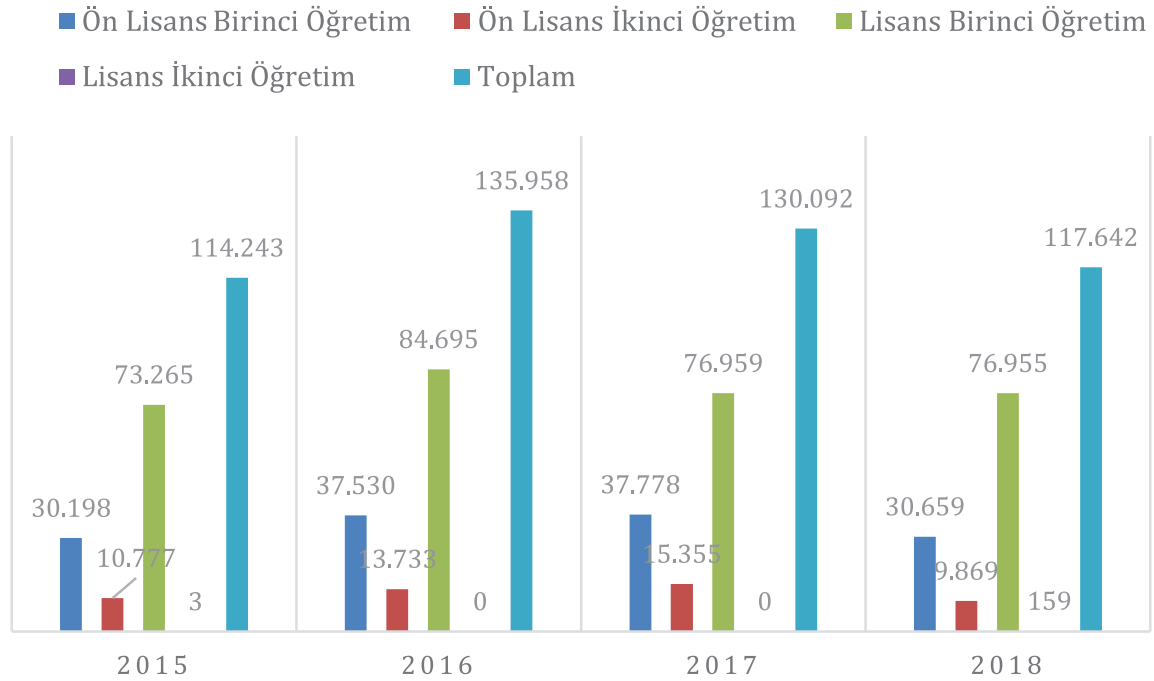
Örgün Öğretimde Yeni Kayıt

Tablo 24. Örgün Öğretim Yeni Kayıt Devlet Üniversiteleri

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

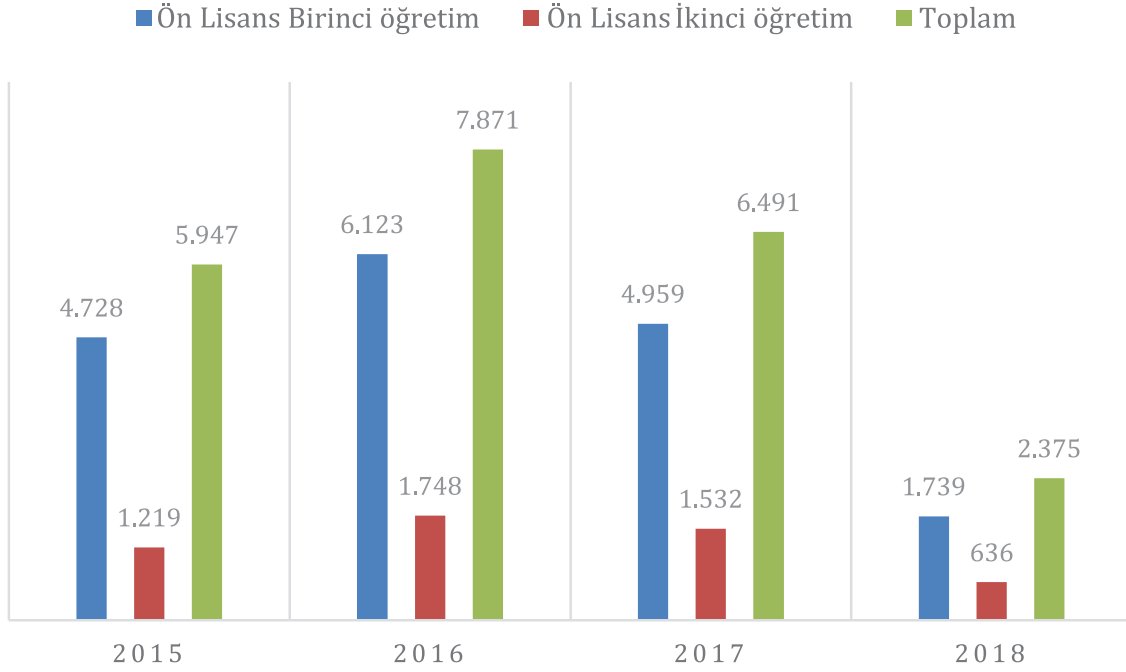
Örgün öğretimde devlet üniversitelerinde yeni kayıta 2015-2018 yılları arasında ivme kazanan yalnızca lisans birinci öğretim olmuştur. 2015 yılında lisans birinci öğretim yeni kayıt 278.156 iken 41.471'lik bir artışla 2018 yılında 319.627'ye ulaşmıştır. Lisans ikinci öğretim yeni kayıt sayıları, dört yıllık süreçte düşen bir eğilim göstermektedir. 2015 yılında 176.713 olan ön lisans birinci öğretim yeni kayıt 2017 yılına kadar artış göstermiş, 2018 yılında düşüşe geçmiştir. Ön lisans ikinci öğretim yeni kayıt sayıları 2015-2016 yılında artarken 2017-2018 yıllarında düşüşe geçmiştir. Ön lisans ikinci öğretim yeni kayıt sayıları ise 2017 yılında 81.454 iken bir sonraki yıl yarı yarıya düşmüş 46.304 olmuştur. 2015 yılında toplamda 631.605 olan yeni kayıt sayıları 2016-2017 yılında da artmış, 2018 yılında 591.765'e gerilemiştir.

Tablo 25. Örgün Öğretim Yeni Kayıt Vakıf Üniversiteleri

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

Örgün öğretim vakıf üniversiteleri yeni kayıta lisans birinci öğretimde 2015 yılında 73.265 olan sayı 2016 yılında 84.695'e yükselmiş, 2017 yılında 76.959'a gerilemiş, 2018 yılında 4 daha azalarak 76.955 olmuştur. Ön lisans birinci ve ikinci öğretim 2015, 2016, 2017 yıllarında artmış 2018 yılında düşüş yaşamıştır. Genel toplama bakıldığında 2015 yılında 114.243 olan sayı 2016 yılında 135.958'e kadar yükselmiş, 2017-2018 yılında düşüşe geçmiş 117.642'ye kadar gerilemiştir.

Tablo 26. Örgün Öğretim Yeni Kayıt Vakıf MYO

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

Örgün öğretim vakıf MYO yeni kayıtlarda, ön lisans ikinci öğretim, ön lisans birinci öğretimin dörtte biri kadar yer kaplamaktadır. Genel tabloya göre 2015 yılındaki sayılar 2016 yılında artmış, 2017-2018 yılında düşüşe geçmiştir. Burada dikkat çeken hususlardan biri, ön lisans birinci öğretimin 2017’de 4.959 olan sayısının 2018 yılında hızlı bir düşüşle 1.739’a gerilemesi ve 2017 yılında 1.532 olan ön lisans ikinci öğretim sayılarının yarı yarıya bir düşüşle 636 olmasıdır.

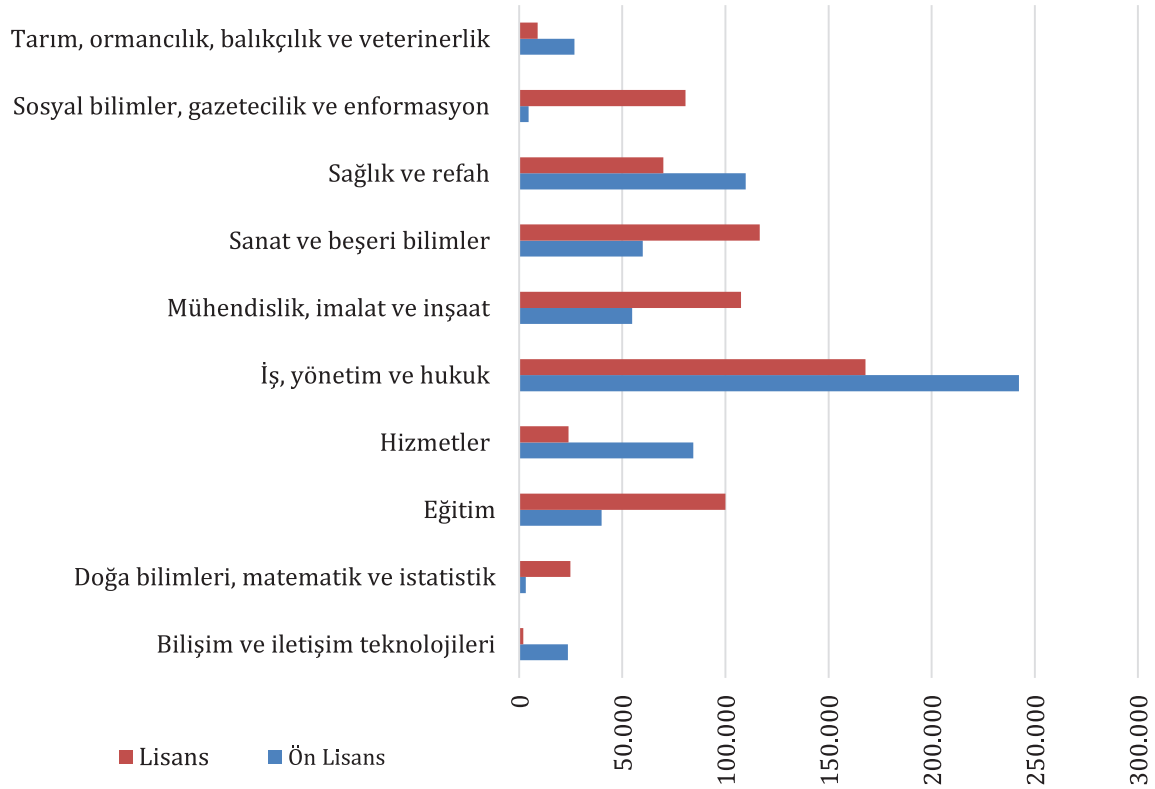
Eğitim ve Öğretim Alanlarına Göre Dağılım ve Doluluk Oranları

Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre yeni kayıt yaptıran öğrenci dağılım oranları dikkate alındığında ön lisans seviyesinde en büyük orana sahip %38,1 ile iş, yönetim ve hukuk, ardından sırasıyla %16,4 ile sağlık ve refah, %13,4 ile hizmetler, %11,1 ile sanat ve beşerî bilimler, %6,3 ile mühendislik, imalat ve inşaat, %6,9 ile eğitim, %3,5 ile tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik, %2,9 ile bilişim ve iletişim teknolojileri, %0,6 ile sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon, %0,5 ile doğa bilimleri, matematik ve istatistik gelmektedir.

Lisans düzeyi dikkate alındığında en büyük oran yine %26,9 ile iş, yönetim ve hukuk ardından sırasıyla %15,9 ile sanat ve beşerî bilimler, %15,8 ile mühendislik, imalat ve inşaat, %15 sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon, %9,1 sağlık ve refah, %8,7 ile eğitim, %3,7 ile hizmetler, %3,5 ile doğa bilimleri, matematik ve istatistik, %1,3 ile tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik, %0,3 ile bilişim ve iletişim teknolojileri gelmektedir.

İLKE POLİTİKA NOTU

Öğrenci Tercihlerinde Değişim

Tablo 27. Eğitim ve Öğretim Alanları Sınıflamasına Göre Yeni Kayıt Yaptıran Öğrenci Dağılımı (2018)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

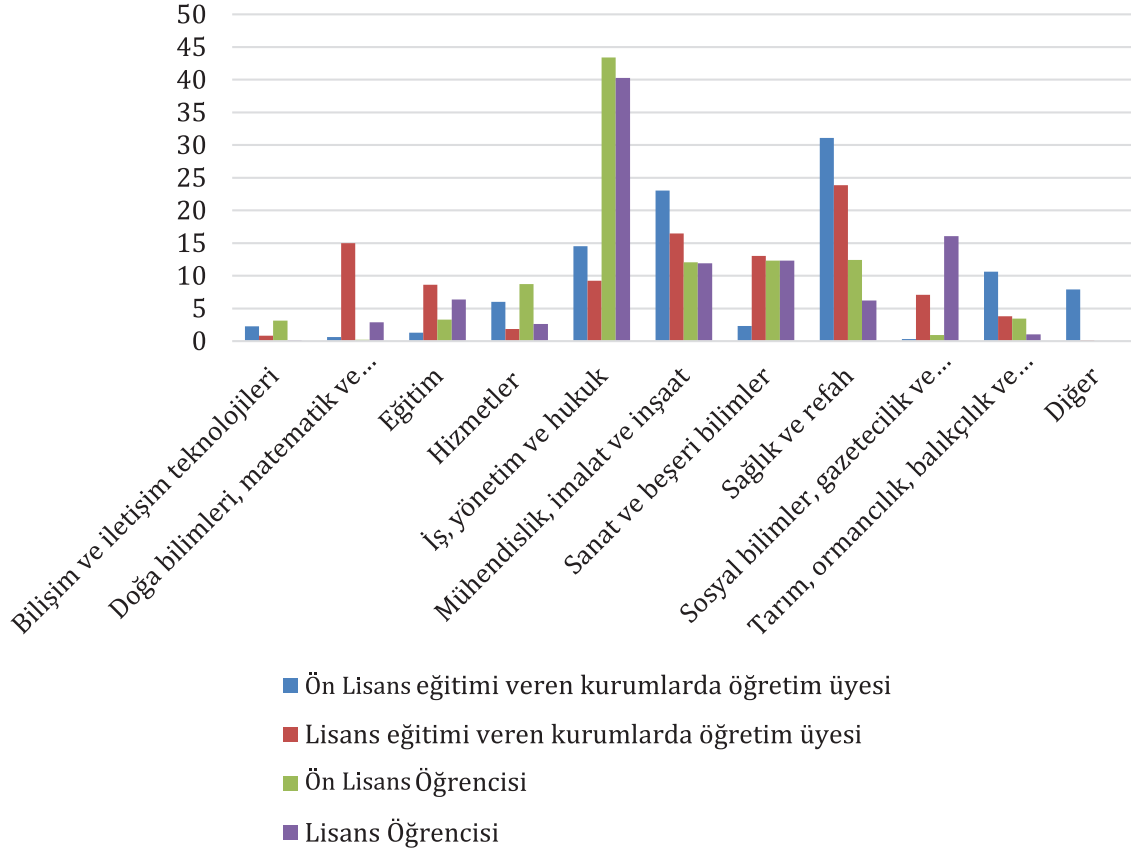
Türkiye ile OECD ülkeleri karşılaştırıldığında yeni kayıt yaptıran öğrencilerin eğitim ve öğretim alanı bakımından dağılımında farklılık görülmektedir. Türkiye, iş, yönetim ve hukuk alanında yüksek bir orana sahipken doğa bilimleri, matematik, istatistik, bilişim ve iletişim teknolojileri alanlarında %2 ile OECD ortalamasının altında kalmaktadır (Erdoğan, 2018).

Ön lisans eğitimi veren kurumlarda öğretim üyesi oranı en yüksek %31,08 ile sağlık ve refah alanında bulunmaktadır. Bu oranı sırasıyla %23,02 ile mühendislik, imalat ve inşaat, %14,51 ile iş, yönetim ve hukuk takip etmektedir. En düşük oranlar ise %0,32 ile sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon, %0,62 ile doğa bilimleri, matematik ve istatistikte bulunmaktadır.

Lisans eğitimi veren kurumlarda öğretim üyesi oranının en yüksek olduğu alanlar ise ön lisansa benzer şekilde %23,88 ile sağlık ve refah, %16,47 ile mühendislik, imalat ve inşaat, %14,98 ile doğa bilimleri, matematik ve istatistiktir. En düşük oranlar ise %0,16 ile diğer, %0,81 ile bilişim ve iletişim teknolojilerinde görülmektedir. Söz konusu alanlar içerisinde ön lisans öğrencileri en çok iş, yönetim ve hukuk, en az %0,23 ile doğa bilimleri, matematik ve istatistiktir. Lisans öğrencileri ise en çok yine ön lisans gibi %40,27 ile iş, yönetim ve hukuk en az %0,17 ile bilişim ve iletişim teknolojilerinde bulunmaktadır.

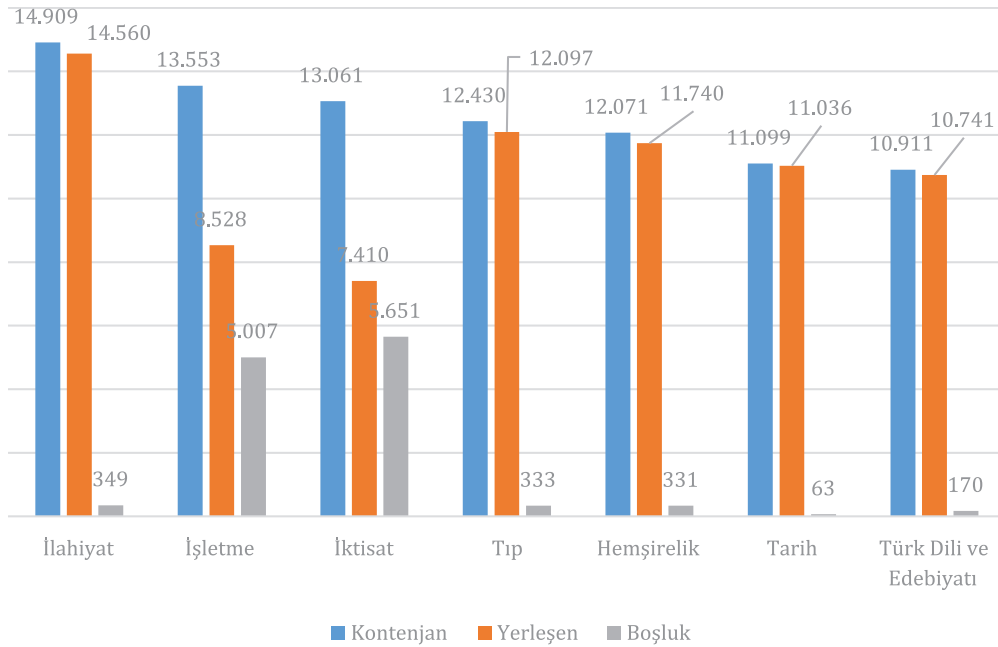
İLKE POLİTİKA NOTU

Öğrenci Tercihlerinde Değişim

Tablo 28. Öğretim Üyelerinin ve Öğrencilerin Eğitim ve Öğretim Alanlarına Göre Dağılımı (2017)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 31.10.2018).

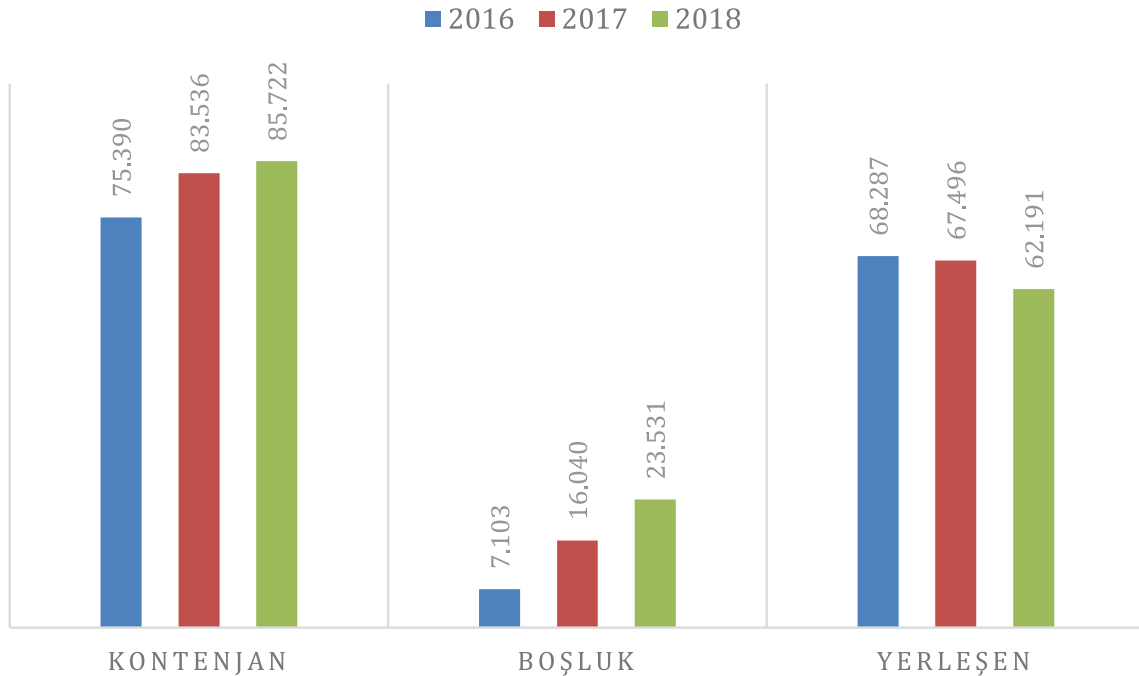
Tablo 29. Kontenjanı 10 Binin Üzerinde Olan Bölümlerde Doluluk Oranları (2018)

Kaynak: Erkut, 2018a.

Kontenjanı 10 binin üzerinde doluluk oranına sahip bölümler incelendiğinde 14.909 ile en fazla kontenjana sahip ilahiyat olup onu sırasıyla işletme, iktisat, tıp, hemşirelik, tarih, Türk dili ve edebiyatı takip etmektedir. Kontenjan ile yerleşen arasındaki farkın en az olduğu bölüm tarih olurken en fazla olan bölümler ise 5.651'lik boşlukla iktisat ve 5.007'lik boşlukla işletme olarak görülmektedir.

Boş kalan yerlerde adayların eğitim kalitesi ile ilgili güvensizlik algıları olduğu söylenebilir. Aday ilgili yerde nitelikli bir eğitim alarak mezun olabileceğini düşünmemektedir. Bu da yükseköğretimde kalite ile yakından ilişkili bir durumdur. Boş kontenjan aynı zamanda eğitimi kaliteli bulmayan adayların beyin göçü ve dolayısıyla döviz kaybı anlamına da gelmektedir. Boş kontenjanla ilgili bir diğer husus ise yerleşme imkânı olmasına rağmen yerleşmeyen adayların bir sonraki yıl ya da daha sonraki yıllarda başvuran sayılarının artmasına neden olmasıdır. Bir başka husus, devletin yerleşmese dahi öğrenci başına harcama yaptığı düşünüldüğünde, boş kontenjanın mali kaynak israfı anlamına gelmesidir. Boş kontenjan ile ilgili bir diğer husus olarak ülkenin ihtiyaç duyduğu insan kaynağı ile üniversitelerdeki programların eşleşmesinde iyi bir planlama yapılamadığı gösterebilir. Bu sorun aynı zamanda programların teknoloji, mühendislik gibi alanlarda mesleklerin dönüşüm hızına bağlı olarak güncellenemediğinin de işaretlerini taşımaktadır (Arkan, 2018b).

Boş kontenjan meselesini anlamak için üniversite-sanayi iş birliği içerisinde olan, çap-yan dal imkânı olan farklı eğitim modellerini uygulayan okulları analiz etmek, lise türlerinde yerleşme trendlerini incelemek bir seçenek olabilir (Arkan, 2018a).

Tablo 30. Vakıf Üniversitelerinde Lisans Düzeyinde Doluluk Oranları (2016-2018)

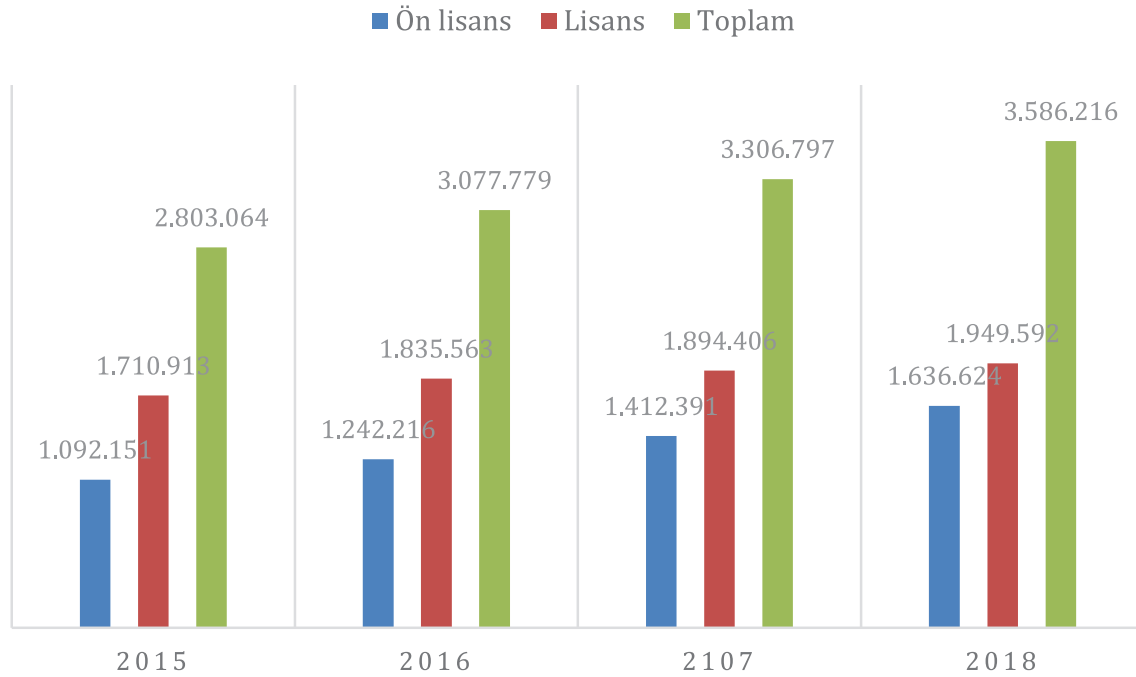
Kaynak: Erkut, 2018b.

Vakıf üniversitelerinde lisans düzeyinde doluluk oranları incelendiğinde 2016 yılında %90,6, 2017 yılında %80,8, 2018 yılında da %72,5 ile her yıl doluluk oranlarının giderek düşmekte olduğu görülmektedir.

Boş kontenjan, yükseköğretimde kalite, planlama ve koordine sorunları ile yakından ilgilidir. Bu yığılma her geçen yıl artış göstermektedir. Boş kontenjan meselesi, üniversite, bölüm ve programların, mesleklerin değişim hızına ayak uyduramadıklarının da bir göstergesidir (Arkan, 2018). Her şey çok hızla değişirken meslekler, çalışma biçimleri, çalışma alanları da hızla değişmektedir. Adaylar da tercihte bulunurken temelde işe yerleşme kaygısı gütmekte, buna uygun tercihler yapmakta ya da tercihlerini ertelemektedirler. YÖK'ün 2018 yılında yapmış olduğu anket de bu savı destekler niteliktedir. Ankette çıkan en önemli sonuca göre tercihte bulunmayan adayları en çok etkileyen husus, mezuniyet sonrası iş bulma kaygısıdır (Dünya Bülteni, 2018).

Boş kontenjan meselesi ele alınırken şehir bazlı çözümler de bir seçenek olabilir. Şehrin insan kaynağı, coğrafi konumu, tarımsal özellikleri, bilgi üretme kapasitesi gibi özellikler, o şehrin nelere odaklanması gerektiği konusunda belirleyici olabilir. Bu belirleyiciler ışığında açılan bölümler ve belirlenen kontenjanlar, şehrin markalaşma sürecine de katkı sağlayabilir (Arkan, 2018a).

Açık Öğretim

Tablo 31. Açık Öğretim Öğrenci Sayısı

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

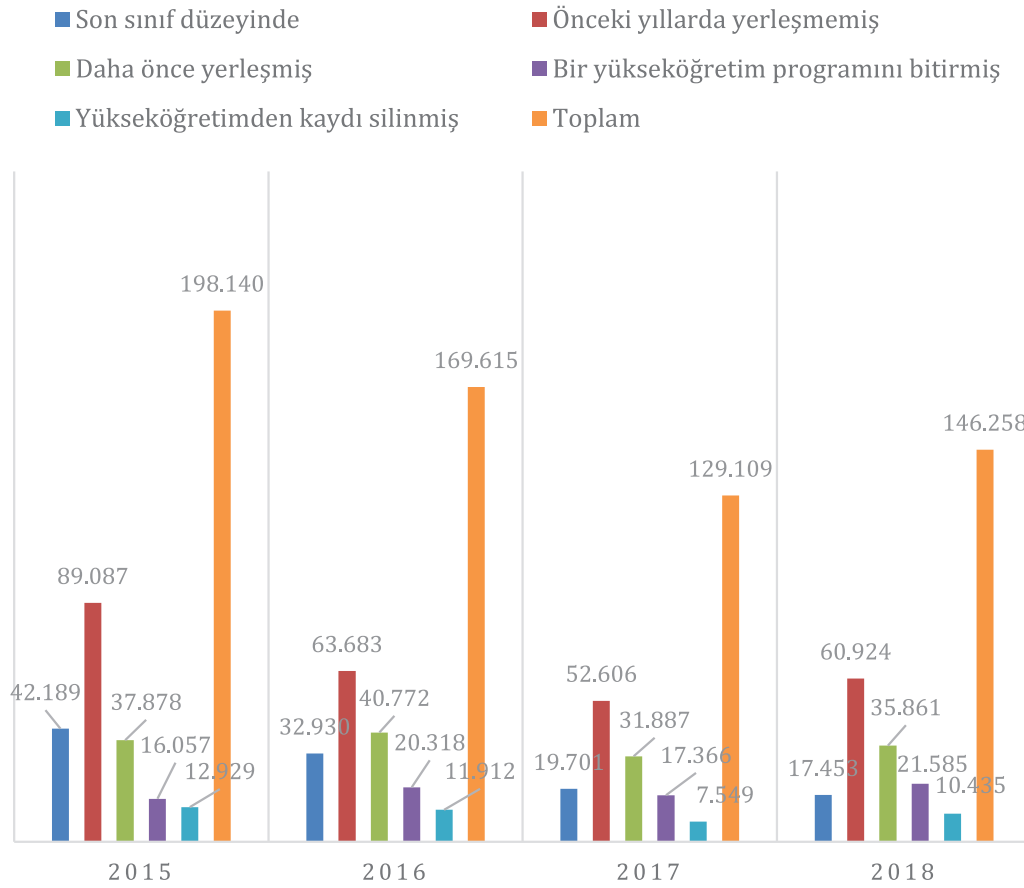
Öğrenci sayıları incelendiğinde yükseköğretimde kayıtlı öğrencilerin önemli bir bölümünün açık öğretim programlarında yer aldığı görülmektedir. Sayının büyüklüğü, öğrenci profilini de

iyi analiz etmeyi gerektirmektedir. Yıllara göre artan bir grafik çizen açık öğretim öğrenci sayılarında nitelik sorunu öne çıkmaktadır.

AÖF ön lisans ve lisans sayılarında artış görülmekle birlikte ön lisans sayısındaki artış daha belirgindir. Lisans düzeyinde 2015 yılında 1.710.913 olan öğrenci sayısı 238.679 artışla 2018 yılında 1.949.592 olurken ön lisans düzeyinde 2015 yılında 1.092.151 olan öğrenci sayısı 544.473 artışla 1.636.624'e ulaşmıştır. Genel toplama bakıldığında 2015 yılında 2.803.064 olan öğrenci sayısı 2018 yılında 3.586.216'ya ulaşmıştır.

Önemli bir öğrenci kitlesine sahip olmasına rağmen açık öğretimde kayıt yenilememe, kayıt dondurma gibi sorunlar söz konusudur. 1987 yılından bu yana var olan kayıt yenilememe ve kayıt dondurma gibi sorunlar her yıl artmaya devam etmiş, 2008 yılından sonra bu oran %40-%45 seviyelerine kadar çıkmıştır (Çetinsaya, 2014).

Benzer sorun meslek yüksekokullarında da yaşanmaktadır. Üniversiteye kayıtlı olmasına rağmen kaydını yenilemeyen öğrenci olarak tanımlanan pasif öğrenci oranı, meslek yüksekokullarında %50'lere kadar ulaşmaktadır (Arkan, 2018a).

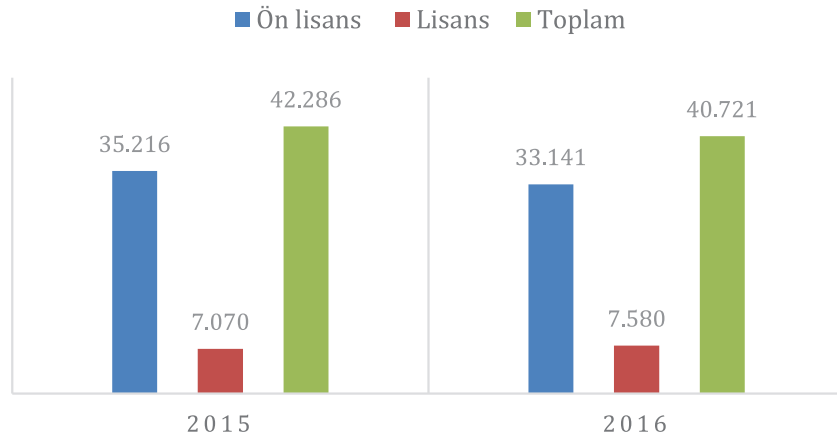

Tablo 32. Açık Öğretimde Yerleşen Sayıları

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

AÖF'e yerleşenler arasındaki en yüksek sayı önceki yıllarda yerleşmemiş adaylara aittir. Önceki yıllarda yerleşmemiş ve yükseköğretimden kaydı silinmiş aday sayıları 2015 yılından 2017 yılına kadar düşmüş, 2018 yılında yeniden yükselmiştir. Son sınıf düzeyinde olan aday sayıları ise dört yıllık süreçte 24.736 düşüş yaşamıştır. Daha önce yerleşmiş adaylar 2015 yılında 37.878, 2016 yılında 40.772 yükselmiş, 2017 yılında 31.887 düşmüş, 2018 yılında 35.861'e yükselmiştir. Bir yükseköğretim programını bitirmiş aday sayısı da daha önce yerleşmiş adaylar gibi her yıl iniş-çıkış yaşamış, 2015 yılında 16.057 olan sayı 2018 yılında 21.585 olmuştur.

Açık öğretimde ikinci bölüm okuyanların sayısı da dikkat çekicidir. 2018 yılına bakıldığında 57.446 kişinin ikinci bölüm okuduğu görülmektedir.

Tablo 33. Açık Öğretim Ek Yerleştirmede Yerleşen Sayıları

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

*2017-2018 verisi yoktur.

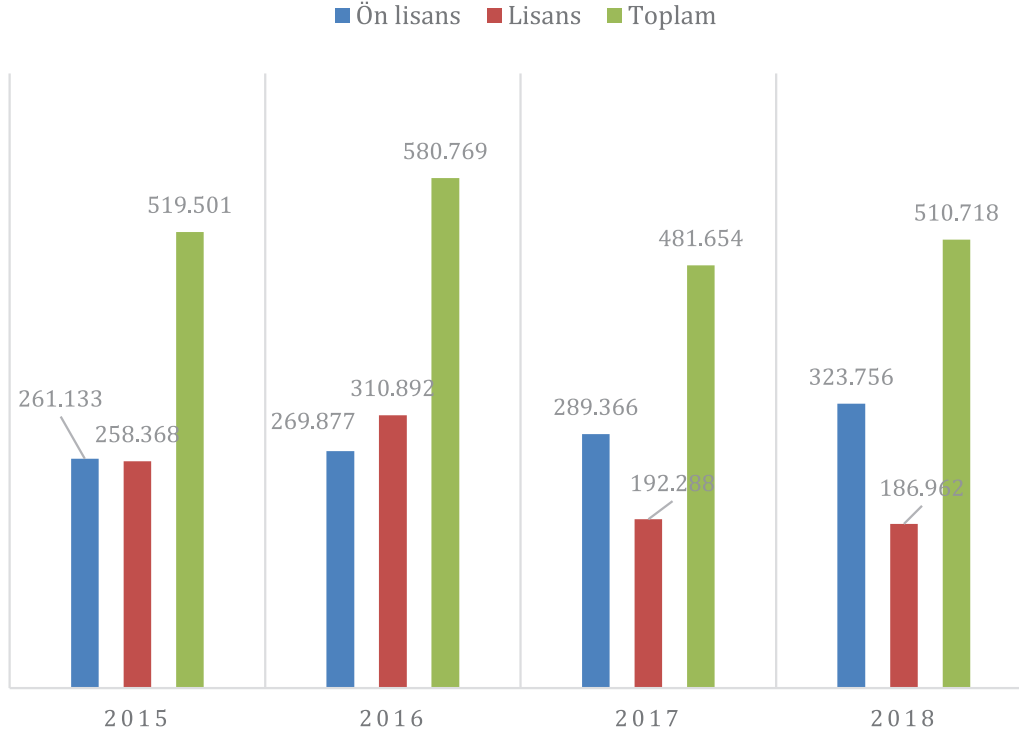
AÖF ek yerleştirme yerleşen sayılarında ön lisans düzeyinde 2.075'lik bir azalış, lisans düzeyinde ise 510'luk bir artış yaşanmıştır. Genel toplama bakıldığında 2015 yılında 42.286 olan sayı 2016 yılında 40.721'e düşmüştür.

AÖF yeni kayıt sayıları 2015 yılında ön lisans ve lisans seviyesinde birbirlerine çok yakınken ön lisans sayıları dört yıllık süreçte 62.623 artmış, lisans yeni kayıt sayısı ise 2015 yılında 258.368 iken 2016 yılında 310.892'ye yükselmiş sonraki iki yıllık süreçte yaşanan düşüşle birlikte 2018 yılında 123.930 gerileyerek 186.962 olmuştur.

Kontenjan sorunu açık öğretimde de kendini göstermektedir. Coğrafya, gazetecilik, halkla ilişkiler, radyo-televizyon, reklamcılık, tanıtım, tarih, Türk dili gibi programlarda tam doluluk görülürken doluluk oranı %100 ile %50 arasında olan sadece 5 program bulunmaktadır. Doluluk oranı %10'un aşısında bulunan programlar ise İngilizce işletme, insan kaynakları yönetimi, iş sağlığı ve güvenliği, kamu yönetimi, konaklama işletmeciliği, maliye, uluslararası ticaret ve lojistik yönetimi olarak sıralanabilir (Erkut, 2018a). Bu tablo bize kontenjan sorununun örgün öğretim, açık öğretim ve uzaktan öğretimde de yaşandığı ve planlamanın bir bütün olarak ele alınmasının gerekliliğini göstermektedir.

İLKE POLİTİKA NOTU

Öğrenci Tercihlerinde Değişim

Tablo 34. Açık Öğretimde Yeni Kayıt

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

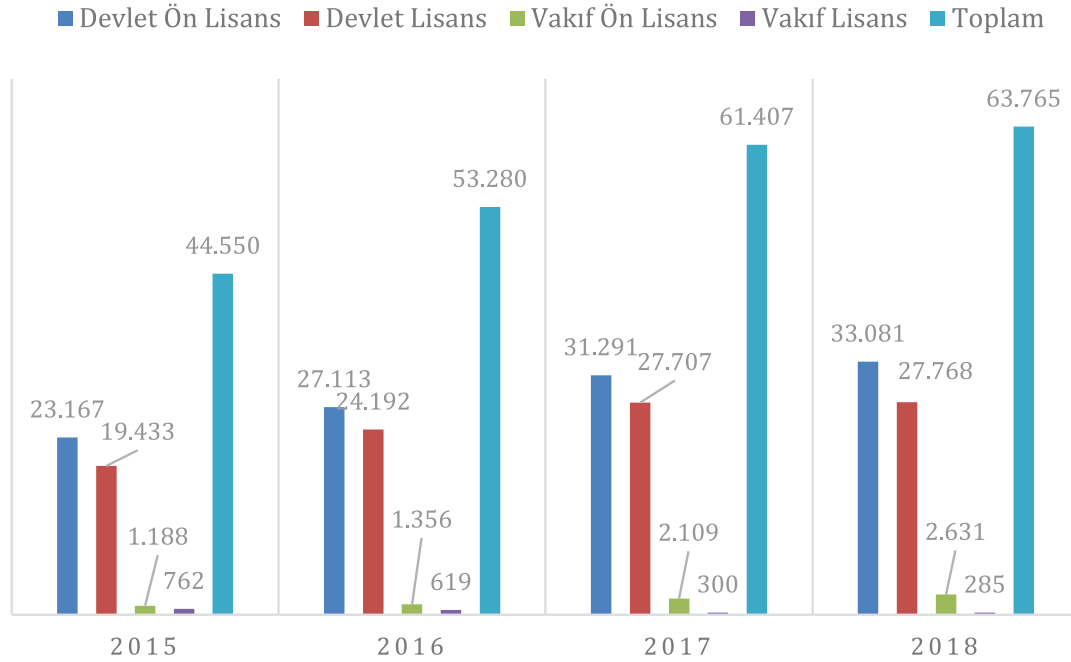
Uzaktan Öğretim

2015-2018 yılları arasında uzaktan öğretimde devlet üniversitelerinde öğrenci sayılarında ön lisans ve lisans düzeyinde yakın sayılar ve benzer bir artış görülmektedir. 2015 yılında ön lisans öğrenci sayısı 23.167 iken lisans öğrenci sayısı 19.433, 2018 yılında ön lisans öğrencisi 33.081 iken lisans öğrenci sayısı 27.768'dir. Toplam öğrenci sayısı ise 2015 yılında 42.600 iken 18.249'luk bir artışla 2018 yılında 60.849'a yükselmiştir. Burada dikkat çeken bir husus da ön lisans öğrenci sayısının lisans öğrenci sayısından fazla olmasıdır.

Uzaktan öğretimdeki vakıf üniversitelerinde bulunan öğrenci sayıları incelendiğinde 2015-2018 yılları arasında ön lisans öğrenci sayılarında artış yaşanırken lisans öğrenci sayılarında bir azalma görülmektedir. 2015 yılında lisans, ön lisans öğrenci sayısı arasındaki fark 426 iken bu fark 2018 yılında 2.346'ya ulaşmıştır. Bir başka dikkat çeken unsur, uzaktan öğretimde devlet üniversitelerinde öğrenci sayılarında olduğu gibi ön lisans öğrenci sayılarının lisans öğrenci sayılarından fazla oluşudur. 2015 yılında 762 olan lisans öğrenci sayısı 2018 yılında 285'e gerilerken 2015 yılında 1.188 olan ön lisans öğrenci sayısı 2018 yılında 2.631'e yükselmiştir. 2015 yılında uzaktan öğretimde vakıf üniversitelerinde toplam 1.950 olan öğrenci sayısı 2018 yılında 2.916'ya ulaşmıştır.

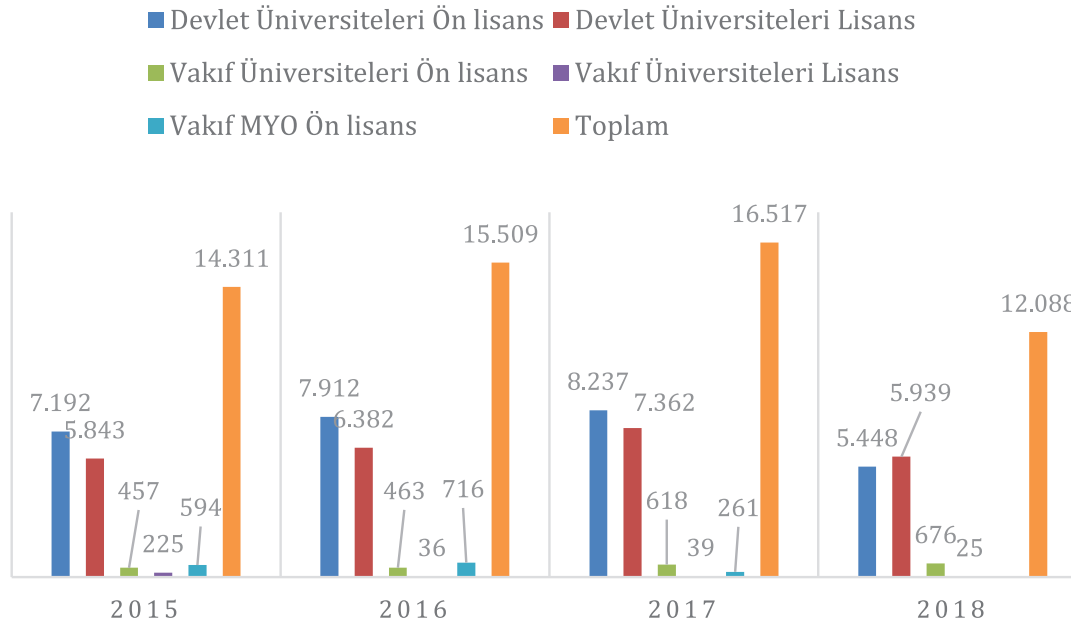
İLKE POLİTİKA NOTU

Öğrenci Tercihlerinde Değişim

Tablo 35. Uzaktan Öğretimde Devlet ve Vakıf Üniversitelerinde Öğrenci Sayıları

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

Tablo 36. Uzaktan Öğretimde Yeni Kayıt

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

* Vakıf MYO ön lisans 2018 verisi yoktur.

Uzaktan öğretim yeni kayıt sayılarında devlet üniversitelerinde ön lisans ve lisans düzeyinde 2015, 2016, 2017 yılında yükselen grafik 2018 yılında düşüşe geçmiştir. Uzaktan öğretim vakıf lisans yeni kayıta 2015 yılında 225 olan sayı 2016 ve sonrasında 30'lu sayılara kadar gerilemiştir. Vakıf üniversiteleri ön lisansta ise 2015 yılında 457 olan sayı her yıl artmış, 2018 yılında 676 olmuştur.

Sonuç

Bu raporun amacı; yükseköğretimde öğrenci tercihlerindeki değişimle birlikte ortaya çıkan sorunları tespit etmek ve bu konuda öneriler geliştirmektir. Değişim, hayatın her alanında gerçekleşirken kurumlar da bu değişimden etkilenmektedir. Burada önemli olan değişime direnci kırmak, değişimin bir gerçek olduğunu kabullenip onu planlı bir süreç hâline getirmek, bir anlamda değişim kültürünü kurumlara ve yapılara da benimsetebilmektir. Bunun için de öncelikle var olan yapıyı iyi analiz etmek gerekmektedir. Raporda veriler ışığında genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Buradan yola çıkılarak aşağıdaki tespitler yapılabilir:

- Son yıllardaki veriler analiz edildiğinde, yükseköğretimde okullaşma oranları ve öğrenci sayılarının arttığı görülmektedir. Bu durum yükseköğretime talebin arttığı anlamına gelmektedir. Bu noktada arz-talep dengesinin kurulması ve buna uygun revizyonların yerel ve küresel verilerin ışığında yapılmasını gerekli kılmıştır.
- Türkiye’de üniversite çeşitliliğinin ve sayısının artmasıyla birlikte yükseköğretimde önemli bir niceliksel büyüme gerçekleşmiştir. Fakat bu büyüme, kontenjanların dolmaması ve doluluk oranında düşüş gibi sorunları beraberinde getirmiştir.
- Türkiye, OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında iş, yönetim ve hukuk alanında yüksek bir orana sahipken doğa bilimleri, matematik ve istatistik, bilişim ve iletişim teknolojileri alanlarında ortalamanın altında kalmaktadır.
- Üniversite, başvuran öğrenci sayıları ve kontenjanlarda artış yaşanırken yerleşme sayılarındaki azalma, bize yükseköğ-

retimde talepte yaşanan değişim hızının, arzdaki değişimin önünde gitmeye başladığını söylemektedir. Özellikle kontenjan ve yerleşen sayıları incelendiğinde yaşanan değişimin önümüzdeki yıllarda da devam edeceği söylenebilir.

- Boş kontenjan meselesinde 2017 yılında rakamların yüksek oluşu dikkat çekicidir. Lisans ve ön lisans düzeyinde de görülen boş kontenjan sorunu, meslek liselerinin sınavsız geçiş hakkının kaldırılması ile ilişkilendirilebilir.
- Kontenjanı 10 binin üzerinde doluluk oranına sahip bölümlere bakıldığında, ilk sırayı ilahiyat almakta ardından işletme, iktisat, tıp, hemşirelik, tarih, Türk dili ve edebiyatı gelmektedir. Tarih, kontenjan ile yerleşen arasındaki farkın en az olduğu bölüm olurken en fazla olan bölümler ise iktisat ve işletmedir.
- Yükseköğretimde kontenjan ve yerleşme konusunda dikkat çekici bir durum da yeniden sınava girenler, bölüm değiştirenler ve ikinci üniversite okuyanlarda yaşanmaktadır. ÖSYS’ye başvuran aday sayılarına bakıldığında, ikinci bölüm okuyanların sayısı 2018 yılında 589.258 olarak görülürken önceki yıllarda yerleşmemiş aday

Türkiye’de üniversite çeşitliliğinin ve sayısının artmasıyla birlikte yükseköğretimde önemli bir niceliksel büyüme gerçekleşmiştir. Fakat bu büyüme, kontenjanların dolmaması ve doluluk oranında düşüş gibi sorunları beraberinde getirmiştir.

YÖK (2018) araştırmasına göre adayların, hukuk, mühendislik, mimarlık, öğretmenlik taban başarı şartını sağladığı hâlde söz konusu fakülteyi tercih etmeme nedeni olarak ilk sırada alanın ilgi çekmemesi yer almaktadır.

sayısı 791.729'dur. Bu, yükseköğretimde çeşitliliğin arttığı ve yükseköğretimde talebin çeşitlendiği anlamına gelmektedir.

- Öğretim üyelerinin eğitim ve öğretim alt alanlarına göre dağılımında özellikle belli alanlarda bir uyumsuzluk mevcuttur. İş, yönetim ve hukuk alanında öğretim üyelerinin toplam içindeki oranı %9 iken bu alandaki ön lisans öğrencilerinin toplam içindeki ağırlığı %38,5 ve lisans öğrencilerinin toplam içindeki ağırlığı ise %26,9'dur. Sağlık ve refah alanında ise öğretim üyelerinin toplam içindeki oranı %25 iken bu alanda öğrencilerin toplam içindeki oranı, ön lisansta %16,4 ve lisansta %9,1'dir. Var olan göstergeler, kontenjanları dolmayan ve tercih azaldığı bölümlerde görev yapan öğretim elemanlarının uzun vadede ne olacağı ve öğretim üyelerinde nasıl bir düzenleme yapılacağı düşünülmeli gereken bir konudur.
- Tercihle bulunmayan öğrenciler incelendiğinde, YÖK'ün (2018) yapmış olduğu ankette tercihte bulunmayan öğrencilerden %23'ü mühendislik programlarını tercih edeceklerini ifade etmişlerdir. Mühendislik programında kontenjanların dolmadığı düşünüldüğünde öğrenciler için yerleşkelerin, üniversitenin bulunduğu yerin önemli olduğu bilgisine ulaşılabilir.

- YÖK (2018) araştırmasına göre adayların, hukuk, mühendislik, mimarlık, öğretmenlik taban başarı şartını sağladığı hâlde söz konusu fakülteyi tercih etmeme nedeni olarak ilk sırada alanın ilgi çekmemesi yer almaktadır. Tıp taban başarı şartını sağladığı hâlde tıp fakültelerini tercih etmeme nedeni ise öğrenim görmek istedikleri üniversitenin tıp fakültesine puanlarının yetmemesi olarak ifade etmişlerdir.
- Üniversite ve lisans programlarındaki çeşitlilik ve farklı uygulamalar kadar üniversitenin bağlı bulunduğu şehir, üniversite ortamı, bölge, öğrenciye sunulan imkânlar, öğrenci tercihlerinde etkili faktörlerdendir. Öğrenciler, Doğu'da bir üniversitede mühendislik vb. bölümleri okumaktansa Batı'da turizm, bankacılık vb. programları seçme eğilimi göstermektedirler.
- Açık öğretimdeki öğrencilerin sayısı her yıl artmasına rağmen %40-%45'lere varan kayıt yenilememe ve kayıt dondurma gibi sorunlar kendini göstermektedir. Benzer şekilde kayıt yenilememe ve kayıt dondurma gibi sorunlar, meslek yüksekokullarında da görülmekte, oran %50'lere ulaşmaktadır.
- Açık öğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayısı fazla olmasına rağmen nitelik sorunu yaşanmaktadır.
- İstihdam imkânlarının günümüzde sınırlı olduğu bölümlerin birinci öğretimi bitirmiş öğrencilerin işe yerleştirmeleri bile sorun teşkil ederken aynı bölümlerin ikinci öğretimleri öğrenci kabul etmeye devam etmektedir. İstihdamla ilişkisi anlamında bölümlerin birinci ve ikinci öğretimleri ayrıca ele alınmalı, devamlılığı bu anlamda sorgulanmalıdır.

Öneriler

Yükseköğretimle ilgili öneriler

- Türkiye’de yükseköğretim kurum sayısının artma eğilimi açıkça görülmektedir. Bu niceliksel büyümenin niteliksel bir büyümeyle evrilmesi gerekmektedir. Bunun için de yükseköğretime erişim ve eğitimin kalitesini arttırma, iş dünyasının taleplerini dikkate alma ve tercihte bulunacakların beklentilerini yakından takip etme gibi konulara odaklanılması gerekmektedir.
- Büyüme ve değişimin kaçınılmaz olduğu yükseköğretimde Türkiye’de önemli olan bundan sonraki büyümenin nasıl daha iyi yönetileceği ve planlanacağıdır. Özellikle tercih yapmayan, kayıt yenilemeyen, devam etmeyen öğrenciler, talep görmeyen bölümler incelenmeli ve buna uygun planlamalar yapılmalıdır.
- Dünyadaki yükseköğretim trendleri yakından izlenmelidir. Talebin nereye kaydığını önceden tespit etmek, yol haritası oluşturmak adına önemli göstergeler sunacaktır.
- Yükseköğretim sisteminin öğrencilerin beklenti ve taleplerini de göz önüne alan aynı zamanda üniversite değerleri ve özerkliğini de koruyan bir modele evrilmesi gerekmektedir.

Üniversite tercihleri ile ilgili öneriler

- Öğrenci tercihlerinde üniversite ve bölüm, burs ve kredi imkânlarıyla zenginleştirilebilir. Devletin yanı sıra iş dünyası da geliştirilmek istenen bölümlerde ve talebin yükseltilmesinin istendiği bölgelerde, burs ve kredi imkânları oluşturulabilir. Özellikle iş adamları, kendi şehirlerine nitelikli öğrenciyi çekmek için burs imkânları ile teşvik edici olabilirler.

- Tercih yapacak adayların beklenti ve tercihlerini dikkate almak, ilerleyen yaşla birlikte buna uygun eğitim ortamları oluşturmak, uygun yöntemler belirlemek, kaliteyi arttırmaya yardımcı olacaktır.
- Üniversite tercihi yapacak adaylar için en büyük sorunlardan biri, hangi bölümü tercih edecekleri konusunda ortaya çıkmaktadır. Adayların karar vermesinde sınırlı bilgiye sahip olmaları, deneyim eksiklikleri, kişilik olarak ne istediğini bilememe ve kararsız kalmaları, tercihi daha zor hâle getirmektedir. Geleneksel kariyer anlayışında yer alan uzun süreli istihdam artık yerini içinde esneklik, uyum ve değişimin yer aldığı yeni kariyer anlayışına bırakmıştır. Doğru tercihler yapılabilmesi ve bu bilinci kazandırmak için üniversite içerisinde yapılandırılan ve uzman kişiler tarafından yürütülen kariyer ofisleri oldukça önemli bir işlev görecektir. Doğru tercih, adayın kendini yakından tanıması ile de ilgilidir. Kariyer ofislerinde adayların kendilerini analiz ve keşif sürecine ağırlık verilmesi de oldukça kritik hususlardandır.
- Üniversite sisteminde yapılan değişiklikler de tercihlerde hata yapılmasına neden olabilmektedir. Her öğrencinin aynı oranda bilgiye erişiminin mümkün olmadığı bir gerçektir. Sadece öğrenciler değil eğitimcilerinde değişen sistem konusunda bilgi sahibi olmalarında bazı eksiklikler görülebilmektedir. Bu hususta liselerde kariyer ofislerine benzer üniversite tercihlerine yönelik danışma/rehberlik birimlerinin oluşturulması, adayların yanı sıra öğretmenlerin ve ailelerin de bu konuda bilgilendirilmesi önemlidir.

İstihdam ile ilgili öneriler

- İş dünyasının talepleri, hangi alanlarda ve nelere ihtiyacı olduğu belirlenmeli, sanayi üniversite iş birliklerine önem verilmelidir. Bu iş birlikleri, mühendislik tıp, eğitim gibi uygulamalı alanlarda daha öne çıkmaktadır. YÖK tarafından 2018 yılında yapılan ankette tercihte bulunmayan adayları en çok etkileyen husus, mezuniyet sonrası iş bulma kaygısı olarak ortaya çıkmıştır. Hangi alanlarda istihdam açığının olduğu, hangi alanda gelişmeye ihtiyaç duyulduğu, önümüzdeki yıllarda hangi sektörde hangi bölümden adaylara daha çok ihtiyaç duyulacağı gibi sorulara verilen yanıtlar, kontenjanları şekillendirmede öncü olacaktır. Bu noktada iş dünyası ile düzenli ve disiplinli bir iletişim kurmak, belli periyotlarla bilgi alış-verişinde bulunmak ve bu konuda iletişim araçları ile çıktıları kamuoyuyla paylaşmak, kariyer ofisleri ile sıkı bir iş birliğinde bulunmak, talepte bulunacak adayların tercih yapmasında etkili olacaktır.
- Yükseköğretimde istihdam garantili alanlar daha çok tercih ediliyorken mevcudun dışında öğrencilerin yönlendirilmesi gereken, teşvik edilmesi gereken alanların konuşulması ve tartışılması gereklidir. Bunun için de istihdam ve iş olanakları bağlamında meslekler ve gençlerin meslek tercihleri üzerinde tartışabildiği platformların oluşturulması önemlidir.
- Kariyer ofisleri, iş dünyası ile eğitimin bütünleştirilmesi, staj, çalışma yaşamında yaşanan değişiklikler ve bu konuda adayların bilgilendirilmesi, istihdam gibi konularda da faaliyet gösterebilir.

- Mezuniyet ve istihdam ilişkisi, veriler ışığında incelenmelidir. Örneğin; eğitim alanında mezunların istihdam sorunu, mezunları başka çalışma alanlarına yönlendirmekte ya da istihdam sorununa neden olmaktadır. Aynı sorun işletme, iktisat, hukuk gibi alanlarda da görülmektedir.

Üniversitelerin kurulduğu bölgeler ile ilgili öneriler

- Üniversitelerin kurulduğu bölgenin yapısı, ihtiyaçlar, söz konusu bölgenin nasıl gelişebileceği belirlenmeli, buna uygun bölümler açılmalı ve bu şekilde bölgesel kalkınma noktasında yükseköğretim önemli bir görevi üstlenmelidir.
- Üniversite ve bölge konusu kapsamında üniversitenin bulunduğu muhitte öğrencilere hem akademik hem de kişisel anlamda destek verebilecek STK'ların olması önemlidir. Böyle bir kültürün olmadığı bir şehirde, üniversitenin cazip olmayacağı ancak STK'ların varlığı ile öğrencilerin ilgili üniversiteyi tercih etmede etkili olabileceği beklenebilir. Öğrencinin hem geldiği coğrafyanın değerlerini öğrenebileceği hem de o coğrafyaya değer katabileceği platformlar, ülke geleceği açısından da önemli olacaktır.

Boş kontenjan ile ilgili öneriler

- Tercihte bulunmayan öğrenciler incelendiğinde, YÖK'ün (2018) yapmış olduğu anket bazı veriler sunmaktadır. Tercihte bulunmayan öğrencilerin ilk olarak %23 ile mühendislik programlarını, ikinci olarak %20 ile tıp, diş, eczacılık programlarını, üçüncü olarak da %17 ile sosyal bilimler programlarını tercih edeceklerini ifade etmişlerdir. Bu tablo, tercihte

bulunmayan adayların bilinçli bir tercihle yeniden sınava girmeyi talep ettikleri bilgisini bize sunmaktadır. Bu durum nitelikli bir öğrenci kitlesinin varlığı anlamına gelirken söz konusu kitlenin doğru yönlendirilerek belli alanlarda yığılmaların önüne geçmek gerekmektedir.

- Boş kontenjan meselesi temelde meslek dönüşümleri ile yakından ilgilidir. Her alanda olduğu gibi yükseköğretimde de yaşanan değişim ve dönüşümlerin bölüm ve programlara yansımaları, bu anlamda güncellemelerin yapılması gerekmektedir.
- Boş kontenjan meselesi dikkatle incelenmeli, yeni bölüm açarken ya da var olan bölümler yeniden yapılandırılırken yükseköğretimde buna uygun adımlar atılmalıdır. Talebe doğru yanıt verebilmek için yeni kayıt ve mezun öğrencilerin eğitim ve öğretim alt alanlarına göre dağılımındaki değişimi izlemek doğru bir yöntem olabilir.
- Birbirine çok yakın bölümler birleştirilmeli, talep olmayan bölümler yeniden değerlendirilmeli gerekiyorsa ihtiyaca göre dönüştürülmelidir.
- Birinci öğretiminde talep ve doluluk sorunu yaşanıldığı düşünüldüğünde ilgili bölümlerin ikinci öğretiminde ısrarcı olmamak gerekmektedir. Ayrıca talebin çok fazla olduğu ve mezuniyet sonrası istihdam sorunu yaşanan bölümlerde de ikinci öğretimden vazgeçilebilir.

Açık öğretim ile ilgili öneriler

- Açık öğretimde bu büyüklükte öğrenci sayısı özellikle nitelik sorunu yaşanması sebebiyle gerekli görülmemektedir. Açık

öğretimdeki yüksek öğrenci sayısında da verimlilik ve kaliteye ulaşmak adına sınırlamalara gidilmeli, yükseltilen baraj puanı biraz daha yukarı çekilmelidir.

- Açık öğretimde her yıl artan öğrenci sayılarına rağmen kayıt yenilememe ve kayıt dondurma gibi sorunlar düşünüldüğünde sorunun kaynağı belirlenmelidir. Dört yanlışın bir doğruyu götürmesi örneğinde olduğu gibi kayıt dondurma, okulun uzaması gibi durumlarda öğrenciyi sınırlandırıcı kurallarla sorunların önüne geçilmelidir.
- Açık öğretimde ikinci üniversite kapsamında okumak yerine öğrenciler örgün eğitime teşvik edilmelidir.
- Açık öğretim ve uzaktan öğretimde öğrenci sayıları, tercih edilen bölümler ve mezuniyet sonrası istihdam gibi konular detaylı verilerle analiz edilmeli, nitelikli öğrenci mezun edebilecek bir yapı için gerekli adımlar atılmalıdır. Göstergeleri doğru okuyabilmek ve buna uygun adımlar atmak için yapılacak anketler yol gösterici olacaktır.
- Açık öğretim ve uzaktan öğretimde hâlihazırda YÖK tarafından devam eden rektör ve ilgili fakülte dekanları ile yapılan toplantıların devamlılığı ve atılacak adımlar noktasında kamuoyu ile paylaşım, açık öğretim ve uzaktan öğretime prestij de kazandıracaktır.

Uzaktan öğretim ile ilgili öneriler

- Uzaktan öğretim modeli, geleneksel eğitim modelinin teknoloji kullanılarak yapılması olarak uygulanmaktadır. Fakat teknolojik imkânlar, uzaktan öğretimin başlangıcından beri önemli bir değişim

geçirmiştir. Dolayısıyla öğretim görevlisinin anlattığı öğrencinin dinlendiği bir modelden, katılımın zorunlu tutulduğu, sosyal ve interaktif bir modele geçmek kaliteyi arttırmaya yardımcı olacaktır.

- Uzaktan öğretimde takım çalışmasına yönelik etkinlikler, eğitimciden

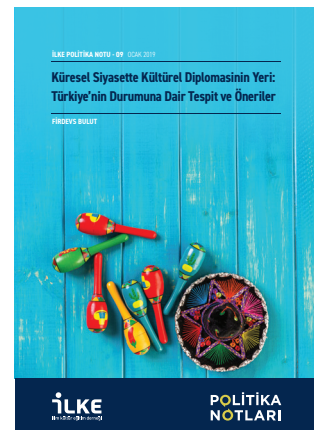
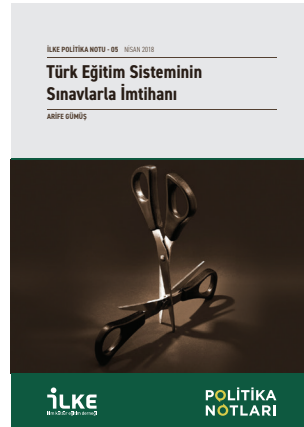
gelen geri dönüşler, uzaktan öğretimi monolog formattan çıkaracak öğrencinin farklı kaynakları araştırmasına, kendini gerçek bir eğitim modeli içinde hissetmesine neden olacaktır.

Kaynakça

- Arkan, A. (9 Ekim 2018a). Türk yükseköğretiminde boş kontenjan olgusu ve çözüm için perspektifler. *Fikriyat Gazetesi*.
- Arkan, A. (4 Ekim 2018b). Yükseköğretimde boş kontenjan olgusu ne anlama gelmektedir? *Fikriyat Gazetesi*.
- Arkan, A., Altunel, M. ve Emin, M. N. (2018). *2018 yükseköğretim kurumları sınavı yerleştirme sonuçları üzerine değerlendirme*. <https://setav.org/assets/uploads/2018/09/P211-YKS-EgitimVeSosyal.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Dünya Bülteni. <https://www.dunyabulteni.net/egitim/yokun-yaptigi-tercih-anketi-sonuclandi-h432898.html> adresinden edinilmiştir.
- Çetinsaya, G. (2014). *Büyüme, kalite, uluslararasılaşma: Türkiye yükseköğretimi için bir yol haritası*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu.
- Erdoğan, N. (2019). *Geleceğin Türkiye'sinde yükseköğretim*. İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği.
- Erkut, E. (2018a). *Devlet üniversitelerinde sonbahar*. <http://erhanerkut.com/wp-content/uploads/2018/09/DevletUnivSonbahar.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Erkut, E. (2018b). *Vakıf üniversitelerine kış geliyor*. <http://erhanerkut.com/wp-content/uploads/2018/09/DevletUnivSonbahar.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Erkut, E. (2019). *Yükseköğretimde kontenjan balonu*. <http://erhanerkut.com/wp-content/uploads/2019/03/KontenjanBalonu.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Gür, B. S., Çelik, Z. ve Yurdakul, S. (2018). *Yükseköğretime bakış 2018: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- MEB İstatistikleri
- ÖSYM Verileri
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi

İLKE Politika Notları Serisi

İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı eğitim, yönetim, yükseköğretim, sivil toplum, dış politika, iktisat, kültür ve sosyal politika alanlarında konunun uzmanlarınca hazırlanan politika notları yayımlamaktadır. Bu çalışmalar Türkiye ve dünya meselelerine dair bütünlüklü, odaklı, uygulanabilir politika önerileri içermektedir. Elinizdeki çalışma öncesinde yayımlanan politika notları aşağıda yer almaktadır.

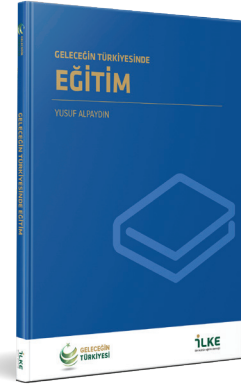
Her alanda kısır bir döngü yaşadığımız günümüzde özellikle de düşünce alanında üretim becerimizin azalması, var olan potansiyelin verimli kullanılamaması, her alanda problemlerin büyüyerek çoğalması İLKE Vakfının saha odaklı, çözüme ilişkin çıktıları olan çalışmalar yapmanın gerekliliğine olan inancını kuvvetlendirmiştir. Geçmişin çok konuşulduğu şimdinin ise betimsel bir bakış açısıyla işlenip geçildiği çalışma alışkanlığının aksine; geçmişin birikim ve tecrübelerinin verdiği özgüvenle şimdiki iyi anlayan fakat aynı zamanda geleceğe dair ufuk ve plan çizen çalışmalarla yalnızca kurumlar bazında değil tek tek insanımızın düşünme beceri ve alışkanlığını da etkileyecek araştırmalar yapmak gerekli ve önemlidir.

Geleceğin Türkiye'si projesi kapsamında hazırlanmakta olan raporlar ile amaçlanan Türkiye'nin geleceğinin belirlenmesinde mihenk taşı olan Eğitim, Yönetim, Yükseköğretim, Sivil Toplum, Dış Politika, Ekonomi, Kültür ve Sosyal Politika konularında mevcut ve geçmiş uygulamaları ve bu uygulamaların çıktılarını incelemek ve geleceğe yönelik plan ve proje içeren çalışmalar yapmaktır.

Geleceğin Türkiye'sinde Eğitim

Yusuf Alpaydın

"Geleceğin Türkiye'sinde Eğitim" raporu; ekonomik, politik ve sosyokültürel sistemlerdeki gelişmelerin önümüzdeki yıllarda eğitim sisteminden talep ve beklentilerin artarak ve çeşitlenerek devam edeceğini gösteriyor. Dolayısıyla önümüzdeki yıllarda Türk eğitim sisteminin başarması gereken oldukça esaslı değişikliklerin bizi beklediği söylenebilir. Bu esaslı değişimler için güçlü değişim ajandalarına ihtiyaç vardır. Rapor, kendi düşünce geleneğimizden hareketle toplumumuzun kültürüne ve değerlerine yabancı olmayan bir eğitim paradigmasının inşasının aciliyetine ve önemine dikkat çekiyor.

Geleceğin Türkiye'sinde Yükseköğretim

Nihat Erdoğmuş

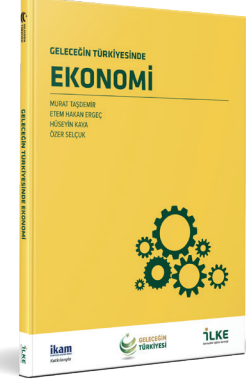
Günümüzde yükseköğretim alanındaki gelişmelerin, yükseköğretimi stratejik bir bakışla ele almayı ve bu perspektifle yapısal ve yönetsel değişimi gerekli kıldığı anlaşıyor. Yaşanacak değişimlere hızlı cevap vermenin yükseköğretimden beklenen talepleri karşılamanın önemli olduğu görülüyor. Yükseköğretim kurumlarının, insanın anlam arayışına cevap üretme, hayat görüşü oluşumuna katkı sağlama ve kültürel birikim kazandırma gibi amaçların yanında, mesleki bilgi ve beceri kazandırma amacına da hizmet edecek çeşitliliği sağlaması gerektiği vurgulanıyor. "Geleceğin Türkiye'sinde Yükseköğretim" raporu, mevcut durum analizi yaparak gelecekte, işleyen ve güçlü bir yükseköğretim için yapılması gereken değişikliklere dikkat çekiyor ve on iki temadan oluşan bir vizyon ortaya koyuyor.

Geleceğin Türkiye'sinde Ekonomi

Murat Taşdemir, Etem Hakan Ergeç, Hüseyin Kaya, Özer Selçuk

"Geleceğin Türkiye'sinde Ekonomi" raporu, Türkiye'nin güçlü bir ekonomik yapıya sahip olmasının, yeni duruma uygun bir vizyonla ekonomisini oluşturmasıyla mümkün olacağına dikkat çekiyor. Raporda dünya ölçeğindeki gelişmeler dikkate alınarak veriye dayalı bir biçimde demografik dinamikler ve işgücü, İslami finans, uluslararası ticaret ve stratejik olduğu düşünülen sektörler ele alınıyor. Bu bağlamda geleceğin ekonomi vizyonu "sosyal adalet, maddi refah ve sürdürülebilir üretim ve tüketim" olmak üzere üç temel özelliğe sahiptir. Rapor, bu üç özelliği birbirinin alternatifi değil; birbirini tamamlayan unsurlar olarak görmek gerektiğine dikkat çekiyor.

Geleceğin Türkiye'si Projesi Çerçevesinde Hazırlanan Politika Notu

Eğitime Katılım Bağlamında Okul Aile Birliklerinin Yeri

Rıza Akkaya

Eğitimde nitelik arayışı içerisinde olan ülkemiz uzun yıllardır okul aile birliklerinin okul süreçlerinde aktif olarak rol almaları için yoğun çaba harcamakta ve bunun sağlanabilmesi için gerekli olan kanun ve yönetmeliklere, örgütsel yapılanmalara ve süreçlere ayrıntılı bir şekilde yer vermektedir. Ancak kağıt üzerinde ayrıntılı olarak hazırlanan bu süreçleri uygulama konusunda yeterli kararlılığın gösterilmediği görülmektedir. Ülkemizde ailenin okul işleyişi içerisinde yer almasını amaçlayan okul aile birlikleri, eğitim hedeflerini gerçekleştirmede kendilerinden beklenen görev ve sorumlulukları tam olarak yerine getirememektedir. Bu kapsamda hazırlanan çalışmanın amacı okul aile birliklerinin toplum ve eğitim nazarındaki önemini ele alıp, ülkemizde okul aile birliklerinin etkili bir şekilde çalışabilmelerine yönelik öneriler sunmaktır.

Geleceğin Türkiye'si Projesi Çerçevesinde Hazırlanan Takip Raporu

Türkiye'de Sivil Eğitim: Korkuyla Ümit Arasında

İbrahim Hakan Karataş

Sivil/Alternatif eğitim arayışları, ulus devlet için vatandaş, sanayi toplumu için nitelikli iş gücü ve modern kent toplumu için bilinçli birey yetiştirmeyi amaçlayan kitlesel eğitim sistemleri içinde yer al(a)mayan ya da almak istemeyenlerin arayışlarından ortaya çıkmış nispeten yeni bir kavramdır. Hükûmetlerin de zaman zaman sivil eğitimi gündemlerine aldıkları, tartışmaya açtıkları görülmektedir. Bu arayış ve tartışmalar, sivil eğitimin kapsamı, işlerliği ve yönetimine yönelik soruları artırmaktadır. Bu araştırmada; sivil eğitimin kapsamı, gelişimi, kuramsal temelleri, güncel durumu ve geleceğe yönelik öngörüler doğrultusunda analizi yapılarak; sivil eğitimin, modern eğitim sistemine gerçek bir alternatif olup olmadığı ve hükûmetlerin sivil eğitime dair tereddütlerini anlamaya yarayacak ipuçlarının sunulması amaçlanmaktadır.

Tercihlerdeki değişim ve kontenjan sorunu, örgün öğretim, açık öğretim ve uzaktan öğretim türlerinin tümünde yaşandığı için sorunu bir bütün olarak ele alan bu politika notu, aşağıdaki tespit ve önerileri içermektedir:

- Son yıllardaki veriler analiz edildiğinde, yükseköğretimde okullaşma oranları ve öğrenci sayılarının arttığı görülmektedir. Bu durum yükseköğretime talebin arttığı anlamına gelmektedir. Bu noktada arz-talep dengesinin kurulması ve buna uygun revizyonların yerel ve küresel verilerin ışığında yapılmasını gerekli kılmıştır.
- Üniversite ve lisans programlarındaki çeşitlilik ve farklı uygulamalar kadar üniversitenin bağlı bulunduğu şehir, üniversite ortamı, bölge, öğrenciye sunulan imkânlar, öğrenci tercihlerinde etkili faktörlerdendir.
- Türkiye’de yükseköğretim kurum sayısının artma eğilimi açıkça görülmektedir. Bu niceliksel büyümenin niteliksel bir büyümeye evrilmesi gerekmektedir. Bunun için de yükseköğretime erişim ve eğitimin kalitesini arttırma, iş dünyasının taleplerini dikkate alma ve tercihte bulunacakların beklentilerini yakından takip etme gibi konulara odaklanılması gerekmektedir.
- Tercih yapacak adayların beklenti ve tercihlerini dikkate almak, ilerleyen yaşla birlikte buna uygun eğitim ortamları oluşturmak, uygun yöntemler belirlemek, kaliteyi arttırmaya yardımcı olacaktır.
- İş dünyasının talepleri, hangi alanlarda ve nelere ihtiyacı olduğu belirlenmeli, sanayi üniversite iş birliklerine önem verilmelidir.
- Üniversitelerin kurulduğu bölgenin yapısı, ihtiyaçlar, söz konusu bölgenin nasıl gelişebileceği belirlenmeli, buna uygun bölümler açılmalı ve bu şekilde bölgesel kalkınma noktasında yükseköğretim önemli bir görevi üstlenmelidir.
- Boş kontenjan meselesi dikkatle incelenmeli, yeni bölüm açarken ya da var olan bölümler yeniden yapılandırılırken yükseköğretimde buna uygun adımlar atılmalıdır. Talebe doğru yanıt verebilmek için yeni kayıt ve mezun öğrencilerin eğitim ve öğretim alt alanlarına göre dağılımındaki değişimi izlemek doğru bir yöntem olabilir.
- Açık öğretim ve uzaktan öğretimde öğrenci sayıları, tercih edilen bölümler ve mezuniyet sonrası istihdam gibi konular detaylı verilerle analiz edilmeli, nitelikli öğrenci mezun edebilecek bir yapı için gerekli adımlar atılmalıdır. Göstergeleri doğru okuyabilmek ve buna uygun adımlar atmak için yapılacak anketler yol gösterici olacaktır.